

Dr. Kovács Gyula

Kriminálmethodikai kiskaté, avagy mire való a kriminálmethodika?

1.

Bevezető első rész

A *kriminálmethodikai kiskaté* című tanulmány alapját számos előadásom képezi, amely eredetileg a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) és jogutódja, a Nemzeti Köz-szolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karán (RTK) 2007–2012 kö-zött; 2014 őszétől pedig a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Állam- és Jogtudományi Karán (ÁJK) folyó Bűnügyi szakjogász (BSZJ) szakirányú to-vábbképzésen a tavaszi félévek során hangzott el.¹³⁶ A tantárgy órarend sze-rinti megnevezése: „*A vagyon elleni bűncselekmények bizonyítása és bírósági gyakorlata*”, tehát *lényegét tekintve kriminálmethodika*, vagyis a kriminalisztika különös része, másképpen fogalmazva, az egyes bűncselekmények nyomozása. Már is tanultunk valamit (annak, aki esetleg nem tudná): *a kriminálmethodika a kriminalisztika különös részét képezi*. Jelentése (röviden): *az egyes bűncselekmények nyomozásának módszertana*.¹³⁷

*A művet többféle indítástól vezérelve készítettem el. Az első magától értetődő: a téma tananyag, amelyet a BSZJ-képzésen oktatok, ezért a köteles tisztelet parancsolja, hogy a kriminálmethodikával kapcsolatos elméleti ismereteimet és gyakorlati tapasztalataimat közlétegyem. A második az elsőből következik: bízom benne, hogy kriminálmethodikai tárgyú okfejtéseim tananyagként megállják a helyüket, és hasznára válnak azoknak a munkatársaknak is, akik a nyomozást a gyakorlatban végzik, vagyis a 'terepen' üldözik a bűnt. Nem titkolt célom volt továbbá (legyen ez a *harmadik ok*), a gyakorlati nyomozáshoz nélkülözhetetlen kriminálmethodikai alapok, vagyis a rendszer, a felépítmény változásainak megismertetése. Végül (és ez a *negyedik ok*): *a kriminálmethodika rendszere, felépítése* számos új elemet tartalmaz; ezeket mindenképpen szándékomban állt közkinccsé tenni.*

A tanulmány elkészítéséhez elsődleges forrásként egyrészt saját kútfőből merítettem, amikor 25 év rendvédelmi, bűnügyi és közigazgatási szakterületen, valamint 22 esztendő felsőoktatásban eltöltött időszak elméleti és gyakorlati tapasztalataira támaszkodtam. (Nem tagadom, sokat foglalkoztatott ez a téma, rengeteget töprengtem egy jó modellen, és talán nem kizárt, hogy kitá-láltam valami használható dolgot.) Másrészt saját kutatásaim eredményei, illetve műveim mellett – másodlagos forrásként –, számos egyéb szakkönyvet,

¹³⁶ A legutóbbi előadást 2021. március 13-án (szombaton) 13:15–16:30 óra között – távoktatás ke-retében – online adtam le.

¹³⁷ Megítélésem szerint, ennél rövidebb meghatározás nem létezik.

főiskolai és egyetemi jegyzetet felhasználtam, ideértve a témához kapcsolódó jogszabályokat, valamint közjogi szervezetszabályozó eszközöket is.

Munkám nyolc részből áll: bevezetéssel kezdődik, és mellékletekkel, illetve forrás- és irodalomjegyzékkel zárul. A bevezető első részt követő szabálytalan előhangok stílusát tekintve, valamennyire kilóg a sorból (ezért szabálytalan). Ez a lazább hangvételű második rész, amely a már hivatkozott előadások szerkesztett változata (és amelyben megpróbáltam visszaadni az élőbeszédet), három fejezetet tartalmaz: 1. a nyugalom megzavarására alkalmas gondolatmocarogató alapvetéseket; 2. felvetéseket a bizonyítás tárgyáról; 3. néhány gondolatot a bünyügyi nyomozóval szemben támasztott követelményekről (azt is mondhatnánk, hogy a második rész egyfajta pótbévezetés).

A harmadik rész, amely a kriminalisztika felosztása címet viseli, az általános részhez tartozó krimináltechnikával és krimináltaktikával, valamint a különös résszel, vagyis a kriminálmetodikával foglalkozik.

A negyedik rész képezi a tanulmány gerincét: az első fejezet a kriminálmetodika hagyományos és továbbgondolt; a második fejezet napjaink kriminálmetodikájának a tételeit ismerteti.

Az ötödik rész másfajta nézőpontból vizsgálja a kriminálmetodika belső rendszerét (statikus és dinamikus rész; főcsoportok és az azokhoz kapcsolódó tételek); az összegző hatodik rész pedig a mű főbb megállapításait summázza. A mellékletekben (hetedik rész) nyolc táblázat, a következő sorrendben egészíti ki a tanulmány ismeretanyagát:

1. A kriminalisztika felosztása
2. A lopás csoportosítása
3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái
4. Az ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás
5. A kriminálmetodika felépítése I.
6. A kriminálmetodika felépítése II.
7. A kriminálmetodika statikus és dinamikus része
8. A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A nyolcadik rész a műben felhasznált irodalmat és az internetes hivatkozásokat tartalmazza. Megjegyzendő, hogy a szakirodalmi, az internetes és a jogszabályi hivatkozások a lábjegyzetekben is olvashatók (a jogszabályi hivatkozások a törzsszövegben szintén előfordulnak).

2.

A második rész, amely szabálytalan előhangokat és néhány gondolatmocarogató alapvetést tartalmaz

A bevezető első részben utaltam a tantárgy BSZJ-képzés órarendje szerinti – helytelen – megnevezésére. *A tantárgy nem órarend szerinti elnevezése: „A vagyon elleni bűncselekmények nyomozása (felderítése és vizsgálata), illetve bírósági gyakorlata”.* E meghatározás ugyancsak saját kútfőből ered, ugyanis a bizonyítás (Be.¹³⁸ 163–213. §), amely inkább büntetőeljárás-jogi fogalom, nem csereszabatos a nyomozással (Be. 348–424. §), különösen annak

¹³⁸ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.).

ismeretlen tetteses (felderítési) szakaszával;¹³⁹ az előkészítő eljárással (Be. 339–347. §) pedig köszönőviszonyban sincs. Márpedig, *ha bűnügyi szakjogász- vagy bármilyen bűnügyi témájú képzés keretében kriminálmethodikáról esik szó, akkor inkább nyomozásról, semmint bizonyításról kell beszélünk. Ezt nyomatékosítja például a BSZJ-képzés Tanulmányi Tájékoztatójának 6. pontja, amely az elsajátítandó kompetenciákat, megszerezhető tudáselemeket, ismereteket, személyes adottságokat és készségeket részletezi.*¹⁴⁰

A nyomozáshoz szorosan kapcsolódó előkészítő eljárás végképp idegen a bizonyítástól. Az előkészítő eljárás egyfajta 'előnyomozás',¹⁴¹ amelynek alanya a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező ügyészség vagy nyomozó hatóság [Be. 339. § (2) bekezdése], célja pedig – a maga sajátos eszközeivel és módszereivel – annak megállapítása, hogy a bűncselekmény gyanúja fennáll-e [Be. 340. § (1) bekezdése]. Az előkészítő eljárás nem csupán azért köthető a nyomozáshoz, mert az ügyészség és a nyomozó hatóság végzi: *az előkészítő eljárást optimális esetben a nyomozás elrendelése fejezi be* [Be. 339. (4) bekezdés b) pontja].¹⁴²

Megjegyzendő továbbá, hogy a bevezetésben hivatkozott előadások első blokkja (vagy modulja) pontosan azért foglalkozott a kriminálmethodika rendszerével, felépítésével vagy elemeivel (és persze, mint ahogy az lenni szokott, még sok minden mással), mert *kriminálmethodikai alapok ismerete nélkül bajosan lehet eredményesen nyomozni* (ne feledjük: a kriminálmethodika alapvetően az egyes bűncselekmények nyomozásáról szól).

A rend kedvéért szeretném jelezni azt is, miszerint *a kriminálmethodikai alapokhoz* (vagyis az első modulhoz) – a rendszer vagy felépítés mellett – *szorosan hozzátartoznak*

- *a kriminalisztikai alapkérdések*¹⁴³ (második modul),
- *a felderítés és a vizsgálat*¹⁴⁴ (harmadik modul),
- *az 'ügytől a személyig' és a 'személytől az ügyig' modell*¹⁴⁵ (negyedik modul), valamint
- *a sorozat-bűncselekmények nyomozása*¹⁴⁶ (ötödik modul).

¹³⁹ A Be. 348. § (2) bekezdése alapján, a nyomozás felderítésből és vizsgálatból áll. Lásd még a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 133–136. § (a felderítés) és 150–155. § (a vizsgálat) rendelkezéseit.

¹⁴⁰ A Tanulmányi Tájékoztató elektronikus elérhetősége: <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ll-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.22.).

¹⁴¹ Az előnyomozásnak létezik egy másik olvasata is: „Az ún. *belső felderítés, quasi előnyomozás (internal investigation) szervezeti értelemben egy olyan kontrolleljárás, amelynek célja, hogy a szervezetben a múltban lezajló valamely esemény, tipikusan magánjogi, közigazgatási jogi, szabálysértési jogi, valamint büntetőjogi szempontból releváns jogsértésekre fókuszálva kivizsgálásra és értékelésre kerüljön, tehát egy szervezeti válaszreakció visszaélés elkövetése gyanújának felmerülése esetén*”. MOLNÁR Erzsébet: A vállalkozáson belüli előnyomozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. *Jogtudományi Közlöny* 2016/9, 459. oldal.

¹⁴² Az előkészítő eljárással összefüggő rendelkezések áttörik a főszabályt, amely szerint a büntetőeljárás nyomozással kezdődik [Be. 348. § (1) bekezdése; 339. § (1) bekezdése; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 94–103. § (Harmadik rész – Az előkészítő eljárás)].

¹⁴³ Részletesebben lásd Kovács Gyula: *Kriminalisztikai alapkérdések*. *Glossa Iuridica* 2021/1–2, 183–197. oldal.

¹⁴⁴ Részletesebben lásd Dobos János – Kovács Gyula: *Kis nyomozástan (Harmadik, átdolgozott kiadás)*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2020, 67–76. oldal.

¹⁴⁵ Részletesebben uo. 156–163. oldal.

¹⁴⁶ Részletesebben lásd Kovács Gyula: *A sorozat-bűncselekmények nyomozása*. *Glossa Iuridica* 2020/3–4, 215–238. oldal.

Hangsúlyozom: a felsorolt modulokkal azért muszáj foglalkozni, mert azok legalább alapszintű ismerete nélkül nem létezik hatékony bűnüldözés.

2.1. A nyugalom megzavarására alkalmas, gondolatmocarogató alapvetések

Előljáróban néhány 'eretnek' nézetet szeretnék közkinccsé tenni. Ezek egyfajta gondolatmocarogató alapvetések, és természetesen a kriminálmotodikához, vagyis az egyes bűncselekmények nyomozásához kapcsolódnak. A felvetés: a gyakorlati nyomozás, illetve annak oktatása szempontjából, *mikor nincs szó kriminálmotodikáról?* (E fejezetet különösen azoknak a büntetőjogász kollégáknak ajánlom, akik szinte soha nem voltak 'terepen', és a katedréről abban a tévhitben 'hintik az igét', hogy kriminálmotodikát oktatnak.)

Nem beszélhetünk kriminálmotodikáról akkor, amikor a cselekmény büntetőjogi megítélését (tehát a minősítést) *követően* csupán a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeit¹⁴⁷ az általános törvényi tényállás szükségképpen és nem szükségképpen ismerveivel¹⁴⁸ párhuzamba állítjuk (vagy összehárosítjuk). Másképpen fogalmazva, *az adott bűncselekményt elemezzük:* meghatározzuk a jogi tárgyat, az elkövetés tárgyát (feltéve, hogy van olyan), az elkövetési magatartást, az eredményt (ez utóbbit természetesen úgynevezett materiális bűncselekmény esetében), az alany és az alanyi oldal elemeit, és így tovább.

Az sem kriminálmotodika, ha a vizsgált bűncselekmény elhatárolási kérdéseit elvi síkon feszegetjük, mert például az úgynevezett megtartásos rablást szokás elhatárolni a lopástól;¹⁴⁹ a klasszikus, leütéses rablást a kifosztástól;¹⁵⁰ a zsarolást az önbíráskodástól vagy a kényszerítéstől;¹⁵¹ a jármű önkényes elvétele pedig a gépjárműlopástól,¹⁵² sőt, a rábízott idegen gépi meghajtású jármű jogtalan használatát a sikkasztástól és a hűtlen kezeléstől.¹⁵³

Ezzel természetesen *nem azt akarom állítani, miszerint a gyakorlati nyomozás során nem adódhatnak elhatárolási kérdések* (nyilvánvalóan adódnak). Mindössze azt szeretném érzékeltetni, hogy *ezeket az elhatárolási kérdéseket nem általánosságban és elméletben, hanem mindig a konkrét történeti tényállással kapcsolatosan, gyakran a helyszínen kell vizsgálni.*

¹⁴⁷ A különös törvényi tényállásokat a törvényalkotó a Büntető Törvénykönyv Különös Részében fogalmazza meg. A különös törvényi tényállás egy adott bűncselekmény törvényi ismerveinek az összessége. Úgy jön létre, hogy a törvényalkotó a történeti tényállásokból absztrakció útján nyert tényállási elemekből létrehozza az adott bűncselekmény (magatartástípus) különös törvényi tényállását. BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész (Ötödik, átdolgozott kiadás)*. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2013, 154. oldal.

¹⁴⁸ Az általános törvényi tényállás valamennyi bűncselekmény törvényi tényállásának közös elemeit tartalmazza. A tényállási elemeket formai és tartalmi szempontok szerint csoportosíthatjuk. Uo. 155. oldal.

¹⁴⁹ Btk. 365. § (2) bekezdése (megtartásos rablás); Btk. 370. § (1) bekezdése (lopás).

¹⁵⁰ Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja (útonállászerű, leütéses rablás); Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontja (kifosztás).

¹⁵¹ Btk. 367. § (1) bekezdése (zsarolás); Btk. 368. § (1) bekezdése (önbíráskodás); Btk. 195. § (kényszerítés).

¹⁵² Btk. 380. § (1) bekezdés első fordulata (jármű önkényes elvétele); Btk. 370. § (1) bekezdése (lopás).

¹⁵³ Btk. 380. § (1) bekezdés második fordulata (jármű önkényes elvétele); Btk. 372. § (1) bekezdése (sikkasztás); Btk. 376. § (1) bekezdése (hűtlen kezelés).

Nézzünk egy példát: a tetten ért elkövető azzal védekezik, hogy az elkövetés tárgyát képező jelentős értékű személygépjárművet csak használni akarta, és még csak eshetőlegesen sem merült fel benne a jogtalan eltulajdonítási szándék. Nos, ez esetben az elhatárolási kérdések – nem elvi síkon, hanem a gyakorlatban – úgy merülhetnek fel, hogy ott a helyszínen, milyen információkból (adatokból, tényekből) következtethetünk az elkövető valódi szándékára? Másképpen fogalmazva: tudjuk-e cáfolni a tettes állítását (védekezését), avagy sem?¹⁵⁴

Ott áll tehát a rendőrzárőr, 'néz ki a fejből' (bocsánatot kérek), és nem tudja, hihet-e a tetten ért elkövetőnek?

Gondoljuk tovább a példát: esetünkben az intézkedő rendőrök a helyszínen a jármű utas- és csomagterét átvizsgálják,¹⁵⁵ amelynek eredményeképpen a vezetőülés alatt egy pár olyan idegen (nem a járműhöz tartozó) forgalmi rendszámot találnak, amelyről az ellenőrzés során kiderül, hogy lopott. Ez már gyanúok lehet arra vonatkozóan, miszerint az elkövető az 'elkötni' szándékozott személygépjárművet nem csupán használni akarta... Nagyon úgy tűnik, a kérdés megoldódni látszik, és a mérleg serpenyője a gépjárműlopás felé billen.

Módosíthatjuk a történeti tényállást úgy is, hogy a potenciális elkövető a közúti ellenőrzés során egy olyan személygépjárművel közlekedik, amelynek tulajdonjogát és használatának a jogosultságát nem tudja hitelt érdemlően igazolni. Magyarul: más tulajdonában van a személygépjármű, amelynek az intézkedés alá vont személy nem üzembentartója és használója. A rendelkezésre álló adatok alapján, a személygépjárművet (még) nem körözik. A forgalmi engedély a kesztyűtartóban van, az 'emberünk' pedig azt állítja, miszerint a személygépjárművet a tulajdonostól kölcsönkapta.

Ez esetben a bűncselekmény gyanújának megállapítása érdekében, mi a teendő? A rendőrzárőrnek, milyen intézkedéseket kell foganatosítania?

Javaslom, egyelőre hagyjuk nyitva ezt a kérdést, és haladjunk tovább.

2.2. Felvetések a bizonyítás tárgyáról

Az eddig leírtak vonatkoznak a bizonyítás tárgyának¹⁵⁶ a meghatározására is: nem elegendő az elkövetés tárgyát képező (másképpen fogalmazva a 'nyomozott') bűncselekmény tényállási elemeit ismertetni. „A lopás bizonyítási tárgya egyebek mellett az idegen, ingó, meghatározott értékkel bíró dolog” – hallani a vizsgákon. Nocsak... Komolyan? Nos, akkor halljuk azt is, miszerint a gyakorlatban, milyen bizonyítékokkal támasztjuk alá azt, hogy az a dolog, vagyis az elkövetés és egyben a bizonyítás tárgya

- az elkövetőre nézve idegen (ki a tulajdonosa vagy jogos birtokosa),
- ingó (ezt a legegyszerűbb megállapítani), sőt,
- egyáltalán létezett-e, végül
- milyen értéket képvisel?

¹⁵⁴ A jelentős értékű személygépjármű ellopásának [Btk. 370. § (4) bekezdés a) pontja] büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés; a jármű önkényes elvételeének [Btk. 380. § (1) bekezdése] büntetési tétele – minősítő körülmény(ek) hiányában – egytől három évig terjedő szabadságvesztés.

¹⁵⁵ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 30–31. §.

¹⁵⁶ A bizonyítás tárgya (Be. 163–164. §) kriminalisztikai értelmezésben az, amire a bizonyítás irányul, vagyis, amit a nyomozás során bizonyítani kell, azaz a bizonyítandó tények köre.

Nyomatékosan kijelentem: nem 'fejben', az irodában az íróasztalnál ülve, hanem akkor, ott, helyben a 'terepen', a nyomozás során...

Vagy: mit lépünk arra, ha a gyanúsított később, már a vizsgálat során azzal védekezik, hogy a dolgot találta (esetleg mástól kapta), és egyébként is érték-telen, vagy maximum csak néhány ezer forintot ér? Miképpen, milyen forrásból származó bizonyítékokkal cáfoljuk a védekezését? Azt mondjuk neki, „*Ne vacakoljon Kovács úr!*”, vagy talán fejbe verjük a telefonkönyvvel (ismét bocsánatot kérek)? Ugye... Nem mellesleg, ez utóbbi, azon túl, hogy bűncselekményt valósít meg,¹⁵⁷ manapság fogalmilag szinte kizárt, hacsak valamelyik nosztalgikus beállítottságú vizsgáló, nem őrizget az irodájában egy retró telefonkönyvet.

Összegezve: a bizonyítás tárgyának a meghatározásakor meg kell jelölni

- a bizonyítandó tények körét,
- a lehetséges bizonyító tényeket (vagyis a bizonyítékokat) és a történeti tényállás ismeretében
- a potenciális bizonyítékforrásokat.

Röviden: 'mit' kell bizonyítanom; azt a 'mit', 'mivel' bizonyítom, és azt a 'mivel'-t 'milyen forrásból', vagyis honnan és 'hogyan' szerzem be. Tehát 'mit', 'mivel', 'milyen forrásból' és 'hogyan'? – ezt tessék megjegyezni! (Bartók szerint, csak tiszta forrásból, de ez egy másik történet, pontosabban zenemű...).¹⁵⁸

Például a betöréses lopás nyomozásakor nyilvánvalóan a bizonyítás tárgyát képezi, hogy a gyanúsított az elkövetés helyszínén (legyen az egy lakás) és persze idején ott járt (enélkül nehezen tudta volna elkövetni a bűncselekményt): ez tehát a bizonyítandó tények egyike.

Erre vonatkozóan a bizonyítékok (vagyis a bizonyító tények) lehetnek például:

- a szemtanú vallomása,
- eredményes felismerésre bemutatás¹⁵⁹ (a bizonyítási cselekmény végrehajtásakor a szemtanú felismeri, illetve kiválasztja a gyanúsítottat),
- daktiloszkópiai szakvélemény (a helyszíni szemle¹⁶⁰ során rögzített ujjnyomok megegyeznek a gyanúsított ujjlenyomataival – ennek módfelett örülni szoktunk),
- nyomszakértői vélemény [a helyszíni szemle során megmintázott feszítésnyom a gyanúsított lakásán végrehajtott (ház)kutatás¹⁶¹ során lefoglalt feszítővastól származik], és nem mellékesen,
- a gyanúsított beismerő vallomása (nem elvetendő bizonyíték, feltéve, hogy a beismerés igaz és feltáró jellegű).

Akár féltucatnyi olyan bizonyítékot össze lehetne hozni, amely azt támasztja alá, hogy a gyanúsított az elkövetéskor a betöréses lopás helyszínén járt. Megjegyzendő: ez csak egyetlenegy bizonyítandó tény a sok közül.

A bűncselekmény helyszínén való tartózkodással kapcsolatosan merül fel a kérdés: mit bizonyít, ha a távközlési szolgáltató adatai alapján megállapítják,

¹⁵⁷ Bántalmazás hivatalos eljárásban (Btk. 301. §); kényszervallatás (Btk. 303. §).

¹⁵⁸ Bartók Béla: Cantata profana (1934): <https://aztmondjak.hu/csak-tiszta-forrasbol-bartok-bela-a-kilenc-csodaszarvas/> (2021.06.04.) Bartók Béla előadásában: <https://www.youtube.com/watch?v=jsX918f9A3g> (2021.06.04.).

¹⁵⁹ Be. 210. § (a felismerésre bemutatás); 213. § (közös szabályok); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 74. § (a felismerésre bemutatás).

¹⁶⁰ Be. 207. § (a szemle); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 72. § (a szemle).

¹⁶¹ Be. 302–305. § (a kutatás); 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 86. § (a kutatás).

hogyan gyanúsított mobiltelefonjával az elkövetés idején és helyszínének környékén telefonáltak? Nos? Ez pontosan azt bizonyítja, hogy *a gyanúsított nevére bejegyzett mobiltelefonnal valaki az elkövetés idején és helyszínének környékén fogalmazott*. Az a 'valaki', lehetett akár a gyanúsított is. Önmagában ez tehát nem sokat jelent, maximum orientálja, 'irányba állítja' a nyomozó hatóságot. Végül soron, valamit mégiscsak ér...

Gondoljuk tovább ezt a példát is: *vajon mi lehet a bizonyíték arra, hogy a gyanúsított az elkövetés idején nem csupán a bűncselekmény helyszínén járt, hanem – egyszerűen fogalmazva – onnan lopott?* Tehát itt a bizonyítandó tény az, hogy a gyanúsított a helyszínen az idegen, ingó, meghatározott értékkel bíró dolgot (jogtalan eltulajdonítás céljából) elvette. Nézzünk néhány lehetséges bizonyító tényre:

- a gyanúsított szokatlan, legális vagyoni-jövedelmi helyzetével nem indokolható költséges életmódot folytat (ez, akár csak a mobiltelefon cellainformációi, csupán orientálják a nyomozó hatóságot),
- bármi okból előkerül az eltulajdonított dolgok egy része, és az új birtokos azt állítja, hogy azokat a gyanúsítottól vásárolta Kőbányán, a Liget téren, a használtcikk piacon,
- a zálogházi nyilvántartásból kiderül, hogy a gyanúsított a zsákmány egy részét zálogba adta,
- a gyanúsított az inkriminált dolgok egy részét árulja a Vaterán, vagy a törzsköcsmájában értékesítésre kínálja fel az alkalmi ivócimboráknak,
- a gyanúsított lakásán tartott (ház)kutatás során megtalálják a zsákmányt vagy annak egy részét, esetleg a számlát vagy adásvételi szerződést a zsákmány értékesítéséről.

Összegezve: a bizonyítás tárgyához kriminalisztikai, pontosabban kriminálmetodikai szempontból – a bizonyítandó tények felsorolása mellett – hozzátartozik a tipikus bizonyító tények (vagyis a bizonyítékok) ismertetése, valamint a lehetséges bizonyítékforrások megjelölése. Ez utóbbiak a konkrét bűncselekmény mellett, általában, de nem csupán a helyszínhez, valamint a bűneset összes körülményeihez kötöttek. A kriminálmetodika oktatásakor azokat a potenciális bizonyítékforrásokat is meg kell tanítani, amelyek az egyes bűncselekmények elkövetésekor – a hosszú évek, évtizedek gyakorlati tapasztalatai alapján – szinte mindig előfordulnak. Ilyenek lehetnek például egy közterületen elkövetett 'leütéses' rablás nyomozásakor a helyszínen és annak környékén lévő térfigyelő kamerarendszerek és magánbiztonsági kamerák felvételei, kapualjak, szeméttároló edények, bokrok (eldobott tárgyak utáni kutatás), az elkövetés ideje alatt (és utána is) nyitva tartó vendéglátóhelyek, közforgalmú tömegközlekedési eszközök vezetői, a sértett útvonala (adatgyűjtés, tanúkutatás), a szemle során nyomkövető kutya indítása stb.

2.3. Néhány gondolat a bűnügyi nyomozóval szemben támasztott szakmai minimumkompetenciákról

A kétezres évek első dekádjának második felében (a Rendőrtiszti Főiskola Kriminalisztikai Tanszékén oktattam) 'kitalálták', hogy 'kompetenciákban kell gondolkodni'. Ennek szellemében, mint 'megrendelőket', a területi és a központi nyomozó hatóságokat kompetencia-kérdőívekkel bombáztuk. A nem kicsit heterogén válaszokból az is 'átjött', miszerint a vezetőkkel szemben

támasztott lenini hármas követelmény (rátermettség, szakmai hozzáértés és politikai elkötelezettség) már a múlté, habár, véleményem szerint, az első két kritériumnak a mai napig szerepet kellene játszania.

A következőkben *tekintsük át azokat a legfontosabb tulajdonságokat, amelyekkel a bűnügyi nyomozónak rendelkeznie kell:*

a) a büntető törvények, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök alapos ismerete;

b) a kriminalisztikai szakismeretek készségi szinten történő elsajátítása;

c) a történeti tényállás és a helyszín alapján felismerése annak, hogy milyen bűncselekmény valósult meg (megvalósult-e egyáltalán);

d) képes legyen arra, hogy a cselekmény tudomásra jutását, és a relatíve pontos minősítést követően a szükséges (és lehetséges) elsődleges intézkedéseket, valamint a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket meghatározza, elvégezze, valamint a további nyomozást megtervezze, megszervezze (ha kell, végrehajtsa), és a végrehajtást ellenőrizze;

e) rendelkezzen speciális, személyes fizikai, illetve pszichikai adottságokkal, tudjon és merjen dönteni, legyen erkölcsi tartása (ez utóbbi nem azonos a bátorság, a kockázatvállalás és a 'határok feszegetése' hiányával);

f) azonosuljon a szervezeti célkitűzésekkel, de ne legyen mindenáron (vagy a végletekig) szervilis (tudni kell ellent- és nemet mondani).

Előre jelzem, hogy az *f)* pontban foglalt követelményt még néhány mondatban sem fejtem ki: azt részben megvilágítja az *e)* ponthoz fűzött magyarázat.

Vizsgáljuk meg a kompetenciákat részletesebben.

Ad a)

A büntető törvények (a Btk.¹⁶² és a Be.), valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök beható ismerete alapvető követelmény: ha ez nincs, akkor felesleges bármiről is tovább beszélgetni, mindenki mehet haza (az életben is).

Ad b)

A büntetőjogi ismeretek mellett, *készségi szinten el kell sajátítani a kriminalisztikai* (legfőképpen a krimináltechnikai, krimináltaktikai és kriminálmethodikai) *ismereteket*. Csak és kizárólag a büntető anyagi, illetve alaki jogszabályok ismeretében nem lehet eredményesen nyomozni. Az egy dolog, hogy a kriminalisztika a büntetőeljárás-jogra van 'felfűzve', de egyben rendesen túlmutat azon.

Aki ebben kételkedik, az olvassa el,

- mit ír a (helyszíni) szemléről a már többször hivatkozott büntetőeljárás törvény,¹⁶³ valamint a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet,¹⁶⁴
- milyen ajánlásokat tartalmaz a krimináltaktika helyszíni szemlével foglalkozó része,¹⁶⁵ továbbá
- milyen specialitásokat, ha úgy tetszik többleteljárás cselekményeket fogalmaz meg a kriminálmethodika pl. az emberölés,¹⁶⁶ illetve egy erőszakos

¹⁶² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.).

¹⁶³ Be. 207. § (a szemle).

¹⁶⁴ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 68–71. § (általános szabályok); 72. § (a szemle).

¹⁶⁵ Például Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1.* Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004, 239–276. oldal.

¹⁶⁶ Kovács Lajos – Bóí László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 49–96. oldal.

szexuális,¹⁶⁷ avagy egy erőszakos vagy elleni¹⁶⁸ bűncselekmény helyszíni szemléjének végrehajtásakor.

A különbség oldalakban is mérhető: a büntetőeljárás törvényben a szemle 16 sor (nagyjából egyharmad közlőnyoldal); Barta Endrénél¹⁶⁹ 23 oldal terjedelmű; Kovács Lajosék¹⁷⁰ pedig 48 oldalt írtak az emberölés helyszíni szemléjéről. Némi túlzással, ennyivel több a kriminálmetodika a büntető alaki jognál.

Hangsúlyozom: a krimiálmélet – az adott bűncselekmény nyomozásának speciális ajánlásai mellett – magában foglalja a büntető anyagi és eljárásjogi, valamint a krimináltechnikai, a krimináltaktikai, illetve szakkriminológiai ismereteket. A kriminalista több a büntető anyagi és/vagy eljárásjogásznál: benne kumulálódik minden büntetőjogi és kriminalisztikai tudnivaló, hogy a személyes kvalitásokról már ne is beszéljek (és ezt itt nem is teszem meg). Sőt, dr. Dobos János¹⁷¹ a kriminalista meghatározásánál még ennél is tovább megy. Szerinte, „a kriminalista a kriminalisztika tudományának olyan gyakorlati és felelős alkalmazója, aki eközben az alkalmazott tudományt is fejleszti, gyarapítja. Alkalmazó és művelő egy személyben”¹⁷².

Ad c)

A történeti tényállás és a helyszín megtekintése alapján, fel kell ismerni, milyen bűncselekmény valósult meg, sőt, megvalósult-e egyáltalán? Ez pedig nem más, mint a cselekmény helyes büntetőjogi megítélése (a minősítés), amely már a tudásra jutást követően nagyon fontos: a téves büntetőjogi megítélés ugyanis már a kezdet kezdetén tévútra vezetheti (és tévútra is vezet) a nyomozást, ami értelemszerűen kihat (hat) annak végkifejletére. Itt kell megjegyezni, hogy a kiinduló alaphelyzetben sokszor csak a helyszíni információkból következtethetünk a történeti tényállásra, tehát a relatíve pontos minősítés (vagyis a cselekmény büntetőjogi megítélése) tekintetében nem vagyunk mindig könnyű helyzetben.

Nem mindegy tehát, hogy ‘miben’, vagyis milyen bűncselekmény gyanúja miatt kezdünk el nyomozni, hiszen az eltérő bűncselekményeknek különbözőek a tényállási elemei, vagyis más és más a bizonyítás tárgya stb. Arról nem beszélve, hogy vannak úgynevezett ‘helyszínes’, vagyis *helyszíni szemleköteles bűncselekmények*, és olyan deliktumok, amelyek tudásra jutásakor ‘hivatalból’, tehát *kötelezően el kell rendelni a forrónyomos felderítést*.

Tipikusan *helyszíni szemleköteles bűncselekmény* például az emberölés (Btk. 160. §); minden más olyan bűncselekmény, amely halált okoz; a szexuális kényszerítés (Btk. 196. §) és a szexuális erőszak (Btk. 197. §); a terrorcselekmény (Btk. 314. §); a jármű hatalomba kerítése (Btk. 320. §); a rablás (365. §); a kifosztás (366. §); a betöréses lopás (kriminalisztikai kategória); a

¹⁶⁷ KOVÁCS Gyula: *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztviselői Főiskola, 2011, 63–64, 117–121, 171–172. oldal.

¹⁶⁸ LÓCZI Zsolt: *A rablás és a kifosztás nyomozása*. Budapest, Rendőrtisztviselői Főiskola, 2010, 54–67. oldal.

¹⁶⁹ BARTA Endre: *Az emberölés nyomozása*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003, 22–45. oldal.

¹⁷⁰ KOVÁCS – BÓI – GIRHINY i. m. 49–96. oldal.

¹⁷¹ Dr. Dobos János (1935–2003) r. ezredes (ORFK Bűnügyi Főosztály, főosztályvezető-helyettes), aki már életében legenda volt: kriminalista, szakíró, főiskolai oktató, a kezdetektől a nyolcvanas évek második harmadáig a Kétfény című televíziós műsor állandó szakértője.

¹⁷² DOBOS – KOVÁCS i. m. 202. oldal.

gépjárműlopás (kriminalisztikai kategória); a jármű önkényes elvétele (Btk. 380. §). Jelzem, hogy a lista korántsem teljes.

Megjegyzendő, hogy elméletileg nincs olyan bűncselekmény, amelynek helyszínén tilos lenne szemlét tartani. Ebből kifolyólag, a (helyszíni) szemlét minden esetben foganatosítani kell, ha az tárgyi bizonyítási eszközök, valamint a bizonyítás szempontjából jelentős körülmények felkutatását és rögzítését eredményezi (vesd össze a Be. 207. § rendelkezéseivel).

A *forrányomos felderítés* főszabály szerint, a *kiemelt bűncselekmények* nyomozásának kezdeti szakaszában felmerülő feladatoknak a szükséges erők helyszínre koncentrálásával és optimális keretek közötti alkalmazásával történő tervszerű, szervezett, egyidejű, gyors és szakszerű végrehajtása érdekében kidolgozott, a nyomozás hatékonyságának növelését célzó, több kriminalisztikai műveletet magában foglaló komplex taktikai eljárás mód.¹⁷³

Kiemelt bűncselekmény: „az élet- és/vagy súlyos testi épség elleni, súlyos nemi erkölcs és/vagy nemi szabadság elleni, súlyos és/vagy erőszakos vagyron elleni; a köznyugalmat súlyosan sértő, illetve nagy sajtóvisszhangot kiváltó bűncselekmény, valamint a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitány vagy bűnügyi helyettese, a rendőrkapitány, illetve az általuk arra felhatalmazott személy által egyéb indokok miatt annak nyilvánított bűncselekmény”¹⁷⁴.

Jelzem, hogy minden forrányomköteles bűncselekmény egyben szemleköteles: a helyszíni szemle ugyanis része a forrányomos felderítésnek (fordítva viszont ez nem igaz).

Ad d)

A tágabb értelemben vett büntetőjogi és kriminalisztikai ismeretekkel felvértezve a *bűnügyi nyomozónak képesnek kell lennie arra*, hogy a cselekmény tudomásra jutását, és lehetőleg minél pontosabb minősítését követően

- a hatáskört és az illetékességet megállapítsa,
- a szükséges elsődleges intézkedéseket és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket meghatározza és végrehajtsa (vagy elvégezze),
- elsősegélyt nyújtson, a bekövetkezett kárt elhárítsa (természetesen, csak ha indokolt, és a tőle elvárható módon),
- amennyiben a lehetőségek adottak, az elkövetőt üldözze,
- adatot gyűjtsön, a helyszínen tartózkodókat kikérdezze, felkutassa a potenciális bizonyítékforrásokat (pl. a lehetséges tanúk, vagy akár a helyszínen és annak környékén a magánbiztonsági kamerák feltérképezése),
- az elsődleges intézkedések és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények foganatosítását követően – immár ügygazdaként – a felderítést és/vagy a vizsgálatot, vagyis a nyomozást megtervezze és megszervezze, valamint a szükséges eljárási cselekményeket végrehajtsa.

Ad e)–f)

A *személyes fizikai és pszichikai adottságokkal kapcsolatosan* (ideértve a döntési képességet, az erkölcsi tartást, a bátorságot, a kockázatvállalást és a 'határok feszegetését' is), *valamint a szervezeti célokkal való azonosulással összefüggésben*, 'döglött aktás' Kovács Lajos álláspontjára helyezkedem: „nem

¹⁷³ <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1115> (2021.06.04.); lásd még DOBOS – KOVÁCS i. m. 88–93. oldal; valamint a forrányomos tevékenység egységes végrehajtásáról rendelkező 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítást.

¹⁷⁴ 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás 3. pont c) alpontja.

lehet jó zsaru, aki távol van az élettől, burookban létezik, gyámoltalanul halk és visszafogott, bigott módon törvénytisztelő és tisztességes, erkölcsi magaslatokról gőgösen tekint alá a bűnözők világára, kompromisszumokra érzéketlen, és még a söröskorsó fülét is szalvétával fogja [már ha megfogja egyáltalán]. Aki nyálasan és a végtelenségig szervilis, a tehetetlenséggel határos módon önállótlán, indulat és józan harag nélküli módon hideg, íztelen, szagtalan és jellegtelen, az egyénisége pedig olyan szürke, hogy az a színskálán mérhetetlen. Akinek soha nincsenek nehezen megoldható problémái, göröngymentes a magánélete, és csak könyvillusztrációkból tudja, milyen egy kocsmában belülről¹⁷⁵, valamint, könyvből tanulta a másnaposságot – ezt már én teszem hozzá (a szerző). És nagyon itt (vagy ott) a pont.

Jól láthatóan a bűnügyi nyomozó egy indiai isten, egy legalább hatkarú Siva. Nem mellesleg, a felsoroltak csak a szűkebb értelemben vett szakmai kompetenciák.

Ezek után rázzuk meg magunkat, vegyünk egy mély levegőt, és térjünk rá a kriminálmetodika rendszerére vagy felépítésére.

3.

A harmadik fejezet, amely a kriminalisztika felosztásáról szól

A kriminalisztikát, ahogy általában minden más szakkifejezést, sokféleképpen definiálják. Szakmai-tudományos körökben már abban a kérdésben sincs egyetértés, hogy a kriminalisztika egyáltalán önálló tudomány-e?

Az 1961-ben kiadott *Kriminalisztika Általános Rész* című tankönyv meghatározása szerint, a kriminalisztika (magyarul: bűnügyi nyomozástan) „a bűncselekmények nyomozásának, felderítésének tudománya”¹⁷⁶. Hasonlóképpen foglalt állást az 1973-as kiadású *Kriminálmetodika Különös Rész* elnevezésű alapmű, amikor a kriminálmetodikát a kriminalisztika tudományának egyik ágazataként aposztrofálja.¹⁷⁷ Némiképpen árnyalja a képet a Tóth Éva – Belovics Ervin által szerkesztett kézikönyv, amely a kriminalisztika segédtudományi mivoltát helyezi előtérbe. A mű előszava szerint, „a szerzők – mint az a tankönyv címéből is kiderül – a kriminalisztikát a büntető eljárásjog segédtudományának tekintik”¹⁷⁸.

A 2019-ben megjelent *Rendészettudományi Szaklexikon* 'felteszi az i-re a pontot' azzal, hogy a kriminalisztikát a bűnügyi tudományok közé sorolja. Meghatározása szerint, a bűnügyi tudományok rendszerét – egyéb más tudományok mellett – „az empirikus kriminológia és kriminalisztika alkotja”¹⁷⁹. Megjegyzendő, hogy a lexikon például az igazságügyi orvostant és az igazságügyi elmekortant a bűnügyi tudományok egyes segédtudományainak minősíti.¹⁸⁰

¹⁷⁵ KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2021, 117–118. oldal.

¹⁷⁶ GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika Általános Rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961, 8. oldal.

¹⁷⁷ RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika Különös Rész (Metodika) I. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973, 5. oldal.

¹⁷⁸ TÓTH Éva – BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I.* Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2015, 21. oldal.

¹⁷⁹ BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 98. oldal.

¹⁸⁰ Uo. 98. oldal.

Összegezve: a kriminalisztika, a napjainkban elfogadott nézet szerint, „*olyan multidiszciplináris bűnügyi tudomány, amely a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően tudományosan megalapozott eszközöket, módszereket és eljárásokat dolgoz ki a felderítés és a bizonyítás, valamint a bűncselekmények megelőzése érdekében*”¹⁸¹. Megvallom, hozzám a már hivatkozott 1961-es Kriminalisztika tankönyv definíciója közelebb áll: „*a kriminalisztika [...] a bűncselekmények nyomozásának, felderítésének tudománya. Célja, hogy a tételes jog által meghatározott keretekben olyan módszereket és eljárásokat dolgozzon ki, amelyek segítségével a készülő bűncselekmények leleplezhetőek, megakadályozhatóak, a már elkövetett bűncselekmények felderíthetőek, elkövetőjük megállapítható és felelősségre vonható*”¹⁸².

A kriminalisztikát – akárcsak a jogtudományokat – *általános és különös részre szokás osztani. Az általános rész azokat az ismereteket tartalmazza, amelyek általános érvényűek, az egész kriminalisztikát érintik, valamint, amelyek a tárgyat nem az egyedi alkalmazás, hanem a teljeskörűség szem előtt tartásával dolgozzák fel. A különös részi, vagyis a metodikai ismeretek az általános részre épülnek, ahol az általános érvényű ismeretanyag specializálásáról, esettípusokra történő alkalmazásáról beszélhetünk (ezért is nevezik a különös részt az egyes bűncselekmények nyomozásának).*

Magyarországon a leginkább elfogadott nézőpont szerint, *az általános részhez tartozik a kriminalisztika-elmélet, a krimináltechnika, a krimináltaktika, a kriminalisztikatörténet és a kriminálstratégia. A különös rész lényegében maga a kriminálmotodika; de mindkét részhez egyformán kötődik az úgynevezett bűnügyi szolgálati ismeretek területe (1. melléklet). A gyakorlati nyomozás szempontjából a legfontosabb a krimináltechnika, a krimináltaktika és a kriminálmotodika (a következő fejezetekben csak erről a három területről lesz szó). A bűnügyi szolgálati ismeretek körébe tartozik/tartozott – régebbi terminológiával – az operatív feldolgozás és felderítés; az úgynevezett titkos nyomozás, titkos információgyűjtés¹⁸³ és titkos adatszerzés;¹⁸⁴ ez utóbbi megnevezése az új Be. szerint: *leplezett eszközök*.¹⁸⁵*

3.1. Az általános részhez tartozó krimináltechnika és krimináltaktika

Az általános részhez tartozó krimináltechnika a nyomozás szolgálatában álló természettudományos, műszaki-technikai, számítástechnikai-informatikai eszközök és eljárások (módszerek) egyes fajtáit tanulmányozza: jellemzően a tárgyi bizonyítási eszközök keletkezési körülményeivel és azok vizsgálatának lehetőségeivel foglalkozik annak érdekében, hogy az inkriminált ügy, praktikusán egy bűncselekmény nyomozása során felmerült kérdésekre minél objektívebb választ lehessen kapni.

A krimináltechnika a kriminalisztika legszerteágazóbb területe, „ugyanis [...] összegyűjti, rendszerezi vagy önállóan kidolgozza és alkalmazza azokat az ismereteket, tudományos, technikai és műszaki eljárásokat, valamint módszereket, amelyek – a jogalkalmazási célú ténymegállapítás érdekében – a vizsgált

¹⁸¹ BALLÁNÉ Füzster Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 13. oldal.

¹⁸² GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 8. oldal.

¹⁸³ Rtv. 63–75/L. §.

¹⁸⁴ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (rég. Be.) 200–206/A. §.

¹⁸⁵ Be. 214–260. §; 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 93–207. § (Ötödik rész – Leplezett eszközök).

*esemény vagy cselekmény körülményeinek tisztázásához és a felmerülő kérdések megválaszolásához szükségesek*¹⁸⁶. (Ez a megállapítás tekinthető akár a krimináltechnika egyik fogalmának.) Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárás során alkalmazott technikai eszközök egy része *közvetlenül kriminalisztikai célra készült, más része erre a célra átalakított*. Mindezek mellett, nem kevés olyan eszközt is használnak, amelyek *általános rendeltetésűek*.¹⁸⁷

A krimináltechnika legfontosabb témakörei a következők:

- krimináltechnika-történet (a *forenzikus tudományok*¹⁸⁸ kialakulásának története),
- azonosításemélet (az azonosítás és az azonosíthatóság kérdése a kriminalisztikában),
- az igazságügyi szakértői rendszer működése,
- kriminalisztikai képrögzítési eljárások (a fényképezés és a videotechnika), régebben kriminalisztikai fényképezés,
- nyomtan (*traszológia*¹⁸⁹),
- daktiloszkópia,¹⁹⁰
- lőfegyverekkel és lőfegyverhasználattal összefüggő legfontosabb kriminalisztikai ismeretek (kriminalisztikai *ballisztika*¹⁹¹),
- a kézírás és az iratok kriminalisztikai vizsgálata,
- kriminalisztikai okmányvizsgálat,
- az anyagmaradványok kriminalisztikai vizsgálata (az anyagmaradványokra vonatkozó alapvető ismeretek),
- kábítószer-anyagismeret,
- a személyazonosítás lehetséges módjai (régebben személyazonosítás külső ismérvek alapján),
- a szagrögzítés és a szagazonosítás (korábban bűnügyi szolgálati kutya igénybevétele).

A 2004-ben kiadott *Bócz-féle Kriminalisztika című szakkönyv a krimináltechnikai ágazatok közé sorolja a kriminalisztikai biológiát, a kriminalisztikai akusztikát, a kriminalisztikai információtechnikát és a bűnügyi nyilvántartás rendszerét*.¹⁹² A kriminalisztikai biológia, akusztika és információtechnika nyilvánvalóan az igazságügyi szakértői rendszeren belül kap helyet. A személyazonosítás lehetséges módjai alatt pedig az „*aktív (hang/beszéd, kézírás, járásdinamika) és passzív (ujj- és tenyérlenyomat, DNS, fénykép, röntgenfelvétel,*

¹⁸⁶ BALLÁNÉ i. m. 15–16. oldal.

¹⁸⁷ Vesd össze ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltechnika. Tankönyv a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére*. Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984, 5. oldal.

¹⁸⁸ A *forenzikus tudományok* a bűnfelderítés során felmerülő természettudományos, műszaki-technikai jellegű kérdések általános elvi megoldásával foglalkoznak a büntetőjog-tudományt. CZEBE András: A forenzikus azonosság fuzzy halmaza. *Ügyészek Lapja* 2020/2–3. szám, 7. oldal.

¹⁸⁹ *Traszológia* (nyomtan): a bűncselekmény elkövetése során, a cselekmény eseményeivel kölcsönhatásban keletkezett olyan fizikai elváltozásokkal foglalkozik, amelyek visszatükrözik a nyomot létrehozó tárgy alakbeli, felületi, funkcionális sajátosságait, és ezáltal lehetőséget nyújtanak a nyomképző tárgy azonosítására. BODA (főszerk.) i. m. 574. oldal.

¹⁹⁰ A *daktiloszkópia* a krimináltechnikának az az ága, amelyik az ujjakon, a tenyereken és a mezítlábas talpakon található bőrfodorszál rajzolatok nyomainak és lenyomatainak kriminalisztikai vizsgálatával foglalkozik [görög kifejezés, összetevői: daktylos (δάκτυλος): ujj, skopein (σκοπειν): nézni]. Forrás: <https://www.nszkk.gov.hu/forenzikus-szakszotar/D> (2021.06.08.).

¹⁹¹ *Ballisztika*: a fizika tudományán belül a mechanika részeként a hajtott és kilőtt testek mozgásával foglalkozó szakterület. BODA (főszerk.): i. m. 48. oldal.

¹⁹² BÓCZ (szerk.) 1. i. m. 64. oldal.

*fogstátusz, fedetlen emberi testrészek nyomai) biometriai azonosítók vizsgálata alapján*¹⁹³ történő személyazonosítás értendő.

A már többször hivatkozott Balláné-féle, 2019-es krimináltechnikai szakkönyv szerint, *a krimináltechnikai ismeretek, eszközök és módszerek alkalmazása nem korlátozódik kizárólag a büntetőeljárásra*, mivel az eredményes ténymegállapítás a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi és a polgári peres eljárások során is számtalanszor krimináltechnika alkalmazását igényli.¹⁹⁴ A szerző itt Gárdonyi Gergely: *A szemle jogi szabályozása* című művére is utal.¹⁹⁵ Ráadásul a Nemzeti Közsolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kara (RTK) által 2013-ban kiadott egyetemi jegyzet meghatározása szerint, a kriminálmetodika *„tárgyát elsősorban a nyomozó hatóságok gyakorlatában rendszeresen előforduló bűnügyek, közigazgatási és szabálysértési eljárás keretében vizsgálandó események képezik, amelyeket kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságaik, jellemzőik szerint csoportosít*¹⁹⁶. Ezek a megállapítások még akkor is helytelenek (de legalábbis vitathatók), ha például ez utóbbi a nevémmel fémjelzett jegyzetben fordul elő, noha a hivatkozott rész nem tőlem származik.

A fentiekkel összefüggésben: *az rendben van, hogy bizonyos krimináltechnikai eszközök és módszerek, valamint a nem büntető, mondjuk polgári eljárás során alkalmazott eszközök és módszerek között lényegében nincs különbség*. Példának okáért egy büntetőügyben, ha azt kell megállapítani, hogy a zsaroló, vagy az élet és a testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést tartalmazó levél kitől származik; illetve egy polgári ügyben azt, hogy a végrendeletet ki készítette, és ki írta alá, akkor valóban nincs különbség: a szakértő mindkét eljárásban azonos eszközökkel és módszerekkel dolgozik. *Csak hogy ettől még a polgári ügyben elvégzett szakértői tevékenység nem minősül kriminalisztikai írásszakértői vizsgálatnak: az ugyanis, megítélésem szerint, büntetőügyhöz, vagyis büntetőeljáráshoz kötött*.

Felhozhatom további példaként az anatómiai boncolást, a kórboncolást, a hatósági boncolást, valamint az igazságügyi (vagy törvényszéki) boncolást: ugyanazok az eszközök és módszerek (más azonban az eljárásjogi háttér, az ok és a cél). Az anatómiai vagy a kórboncolásról – ellentétben a hatósági, illetve az igazságügyi boncolással – mégsem állítjuk, hogy a boncolást végrehajtók kriminalisztikai szakértői vizsgálatot végeznek.¹⁹⁷

Összegezve: amennyiben a szakértő a polgári, a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi vagy más eljárásban a munkavégzés során ugyanazokat az eszközöket és módszereket használja, illetve alkalmazza, mint a büntetőeljárásban, az attól még 'nem lesz kriminalisztika'.

Az ugyancsak az általános részhez tartozó krimináltaktika „a nyomozási cselekmények és módszerek gyakorlati véghezvitelét, a nyomozás során célszerű

¹⁹³ BALLÁNÉ i. m. 48. oldal.

¹⁹⁴ Uo. 16. oldal.

¹⁹⁵ GÁRDONYI Gergely: *A szemle jogi szabályozása*. In: VEREBÉLYI Imre (szerk.): *Az állam és a jog alapvető értékei a változó világban*. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2012, 136. oldal.

¹⁹⁶ KOVÁCS Gyula – NAGY József: *A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései. Egyetemi jegyzet*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013, 11. oldal.

¹⁹⁷ Lásd az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 217. §-át, valamint a halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról szóló 351/2013. (X. 4.) Korm. rendeletet.

eljárásmódot meghatározó elvek és szabályok tana”¹⁹⁸. Más értelmezésben, a krimináltaktika „azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények megelőzéséhez és bizonyításához szükséges nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját”¹⁹⁹. Ez utóbbi meghatározás a weingarti definícióval azonos: Weingart krimináltaktika-fogalma a XX. század első éveiben a német szakirodalomban jelent meg.²⁰⁰

A Rendészettudományi Szaklexikon szerint, a krimináltaktika „a kriminalisztika nyílt nyomozási módszerekkel foglalkozó ága, amely a hatályos jogi rendelkezésekre figyelemmel, tudományosan megalapozott elveket és ajánlásokat dolgoz ki a nyomozás lefolytatására, a nyomozási cselekmények, intézkedések végrehajtására, az adatok, bizonyítási eszközök beszerzésére és felhasználására”²⁰¹. Ez a definíció pedig dr. Lakatos Jánostól származik.²⁰²

Nagyon leegyszerűsítve (szeretem a nem túl komplikált és rövid definíciókat), tehát a krimináltaktika azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények felderítéséhez és vizsgálatához (bizonyításához) szükséges intézkedések, illetve nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját. És hogy milyen intézkedéseket, valamint nyomozási cselekményeket? Nos, erre a kérdésre a válasz a büntetőeljárás jogszabályokban keresendő [a 2.3. fejezet c) pontjában említettem volt, miszerint a kriminalisztika a büntetőeljárás-jogra van ‘felfűzve’].

Azt gondolom, a felsorolt krimináltaktika-definíciók teljesen rendben vannak. Egyedül az Illár-féle meghatározásban szereplő bűnmegelőzési feladathoz vagy funkcióhoz szeretnék megjegyzést fűzni. Rendőrségi berkekben hosszú évek, mondhatni évtizedek óta járja az a mondás, amely szerint ‘a leghatékonyabb megelőzés a felderítés’, ezen belül pedig a bűncselekmények ismeretlen elkövetői kilétének a megállapítása. Mindezek szellemében messzemenőig egyetértek azzal, miszerint ‘eredményes felderítés nélkül nem lehet szó hatékony megelőzésről sem’, dacára annak, hogy az EU Tanácsának bűnmegelőzés-definíciója²⁰³ nem pontosan (vagy inkább pontosan nem) erről szól.

Abban viszont kételkedem, hogy a Rendőrségnek – és a rendőri állományon belül különösen a bűnüldözőknek – ‘kiemelt, sőt elsődleges’ feladata lenne a bűnmegelőzés. Az állításom levezethető a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (2013–2023) hetedik részéből, miszerint a „bűnmegelőzés területén a rendőrség vitathatatlanul fontos szerepet tölt be”, de mindezekről függetlenül, a stratégia kategorikusan kimondja: „a bűnmegelőzés az egész társadalom ügye”²⁰⁴. Ráadásul a hetedik rész a bűnmegelőzés szereplői között a Rendőrséget in concreto nem nevesíti, hanem csupán a civil és egyházi stb. mellett az állami és az önkormányzati szervezeteket sorolja fel.

¹⁹⁸ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 10. oldal.

¹⁹⁹ ILLÁR (szerk.) i. m. 5. oldal.

²⁰⁰ ALBERT, Weingart: *Krimináltaktik. Ein Handbuch für das Untersuchen von Verbrechen*. Leipzig, Duncker & Humblot, 1904.

²⁰¹ BODA (főszerk.) i. m. 356. oldal.

²⁰² LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai alapismeretek (Jegyzet)*. Budapest, Rendőrtisztviselői Főiskola, 2005, 19. oldal.

²⁰³ Forrás: <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/4f3a53e3-3b51-4e87-9955-de21b87c6c58> (2021.06.09.).

²⁰⁴ A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Kormányhatározat.

Nem rejtem véka alá azon véleményemet, amely szerint, *a Rendőrségnek a bűnmegelőzésben betöltött szerepe, és ezen belül a bűnmegelőzési feladatai nem kicsit túldimenzionáltak* (tudom, e nézetem sokaknak nem tetszik majd). Úgy vélem, a régi Be. szerinti bűnmegelőzési feladatok sokkal testhezállobbak voltak: a büntetőeljárás során a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények megállapítása, illetve feltárása, és amennyiben szükséges, szignalizáció (rég. Be. 63/A. §). Azt gondolom, ez a megállapításom nem ellentétes az Rtv. 10. §-ában meghatározott, és a Bűnmegelőzési Stratégiában részletezett rendőrségi bűnmegelőzési feladatokkal sem.

Nyomatékosan kijelentem: a társadalmi bűnmegelőzés kétséget kizáróan kiemelt, sőt, elsődleges feladat, csak éppen alapvetően nem a Rendőrség, és leginkább nem a bűnügyi szolgálat dolga. Megjegyzendő, hogy a közterületen lévő rendszeres (egyenruhás) rendőri jelenlét már önmagában egyfajta prevenció, ha úgy tetszik, visszatartó erő. Talán inkább erre kellene fókuszálni²⁰⁵... (Ezért a kis bűnmegelőzési kitérőért elnézést kérek.)

Visszatérve a krimináltaktikára: dr. Lakatos János után szabadon, a krimináltaktika rendeltetése, hogy megoldást kínáljon a 'Mit?' és a 'Hogyan?' kérdésében; vagyis a nyomozás során a jogszabály által előírt keretek között mit kell és/vagy lehet tenni; továbbá az adott feladatot *miképpen* lehet hatékonyan, célszerűen, és nem mellesleg eredményesen végrehajtani.

A krimináltaktika a rendeltetésének függvényében, kidolgozta vizsgálatának tárgyát, ha úgy tetszik a tételeit, amelyek lehetővé teszik a feladatának teljesítését. Ezek a tételek a következők:

- a bizonyítékok keletkezésének törvényszerűségei,
- a bizonyítás eszközeinek (Be. 165. §), a bizonyítási cselekményeknek (Be. 206. §)²⁰⁶, a kényszerintézkedéseknek (Be. 272. §), egyéb nyomozási cselekményeknek és intézkedéseknek a sajátosságai,²⁰⁷
- az adatszerző tevékenység (Be. 261–270. §) eredményének, a tárgyi bizonyítási eszközök (Be. 204. §) és az elektronikus adatok (Be. 205. §) *felkutatásának, beszerzésének*, továbbá a felderítés és a vizsgálat (bizonyítás) céljára történő, a jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseivel összhangban álló *felhasználásának* lehetőségei,
- a vezetés- és szervezéselmélet, valamint az igazgatási ciklus elemeinek felhasználása a nyomozás során²⁰⁸ (másképpen: a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése),
- a büntetőeljárásban részt vevő hatóságok (Be. 11–35. §), és eljáró egyéb szervek (Be. 36. §), valamint a büntetőeljárásban részt vevő személyek

²⁰⁵ Vesd össze DOBOS – KOVÁCS i. m. 41. oldal.

²⁰⁶ A bizonyítási cselekmények körében lásd még a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 75–77. § (személy vagy tárgy kiválasztása); 80–83. § (az ittas vagy bódult állapot megállapítása); 84. § (a szagazonosítás) rendelkezéseit.

²⁰⁷ Ideértve a nem büntetőeljárásjogi cselekményeket és intézkedéseket: például igazoltatás [Rtv. 29–29/A. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról 25. §]; fokozott ellenőrzés, ruházat, csomag és jármű átvizsgálása [Rtv. 30–31. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 16. §]; elfogás és előállítás [Rtv. 33. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 28–31. §]; biztonsági intézkedés [Rtv. 37. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 10. §].

²⁰⁸ Az igazgatási ciklus elemeire épülő vezetői tevékenységnek, és a nyomozás rendszere folyamatának összehangolhatóságáról már 2003-ban írtam: *Lényegében párhuzamba állítottam az igazgatási (vezetési) ciklus elemeit a nyomozás folyamatábrájával.* Kovács Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében.* Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003, 35–42. oldal.

(Be. 37. §) jogai és kötelezettségei, valamint az eljárás szempontjából releváns magatartásának vizsgálata,

- az egyéb jogsértő cselekmények²⁰⁹ egyes – az adott ügy felderítése és vizsgálata aspektusából – meghatározó kérdései.

A felsoroltakhoz tartoznak még a krimináltechnikai eszközök és módszerek használata, alkalmazása; az eltérő szolgálati ágak, társszervek és hatóságok együttműködése; a nyomozás során felmerült jogértelmezési problémák, valamint a személyi és/vagy tárgyi feltételek hiányának vizsgálata. Megjegyzendő, hogy a krimináltaktika mindig csak az *általános alkalmazási lehetőségekről*, és sosem az *egyedülről* szól (ez utóbbi már *kriminálmetodikai* kérdés). A krimináltaktika tételeinek megalkotásában kiemelt szerepe van a tudományos kutatások eredményei gyakorlatba történő átültetésének, illetve a gyakorlati tapasztalatok tudományos feldolgozásának.²¹⁰

3.2. A kriminálmetodika, a kriminalisztika különös része

A kriminalisztika különös része, a „*kriminálmetodika*, [másképpen fogalmazva] *bűnügyi módszertan, az egyes bűncselekményfajták felderítésére alkalmas taktikai és technikai eszközök célszerű és tervszerű felhasználásának a tana*”²¹¹. A bűnügyi módszertan alapját a büntető anyagi és alaki jogszabályokra, valamint az azokhoz kapcsolódó közjogi szervezetszabályozó eszközökre épülő krimináltechnika és krimináltaktika, valamint a szakkriminológia által kidolgozott ismeretanyag képezi. „*A kriminalisztika tudományának e része az ismeretanyag rendezésénél lényegében a Btk. Különös Részének rendszerét követve vizsgálja az egyes bűncselekményfajták [...] nyomozásának sajátosságait, általános szabályait.*”²¹² A kriminalisztika különös része „*az általános [rész] konkretizálása, az általánosra épül rá, az általános rész megállapításai érvényesítésének sajátosságait tanulmányozza a bűncselekmények egy-egy fajtája nyomozásának vonatkozásában*”²¹³.

Az NKE RTK által 2013-ban kiadott, már hivatkozott egyetemi jegyzet meghatározása szerint, a „*kriminálmetodika a kriminalisztikának a nyílt nyomozás módszertanával foglalkozó ága, amely integrálva a különféle ügytípusok feldolgozásához szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati tapasztalatokat, tudományosan megalapozott elveket és ajánlásokat dolgoz ki az egyedi ügyek hatékony megoldása – felderítése, bizonyítása, vizsgálata, illetőleg megelőzése – érdekében*”²¹⁴. Szép, hosszú definíció. *Ma már úgy fogalmaznék, hogy a kriminálmetodika (...) tudományosan megalapozott elveket, ajánlásokat és módszereket dolgoz ki az egyes bűncselekmények eredményes nyomozása (felderítése és vizsgálata), valamint megelőzése érdekében* (a megelőzéssel kapcsolatos 'fenntartásaimat' korábban már kifejtettem).

²⁰⁹ A nyomozás során – az eredményes felderítés és vizsgálat érdekében – rendszeresen foglalkozni kell büntetőjogon kívüli kérdésekkel is.

²¹⁰ Vesd össze LAKATOS (szerk.) i. m. 19–20. oldal.

²¹¹ GARAMVÖLGYI (főszerk.) i. m. 12. oldal.

²¹² Uo. 12. oldal.

²¹³ RUDAS (főszerk.) i. m. 5. oldal.

²¹⁴ KOVÁCS – NAGY i. m. 11. oldal. oldal.

A *Rendészettudományi Szaklexikon* – néhány betű és gondolatjel eltéréssel – megismétli a 2013-as NKE RTK jegyzet definícióját,²¹⁵ azonban különös módon Nagy József egy korábbi művére hivatkozik²¹⁶ (jóllehet, a hivatkozott műben szerepel a kérdéses definíció, de egy adott szerzőnél, azonos témában, általában a legutóbbi művet szokás alapul venni).

A *más és más*, de egymásnak lényegét tekintve nem ellentmondó meghatározásokat összegezve, a *kriminálmotodika*

- a kriminalisztika különös része, az egyes bűncselekmények nyomozásának a tudománya;
- ajánlásainak és módszereinek kidolgozásakor messzemenőig támaszkodik a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárás törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseire, a szakkriminológia megállapításaira, valamint a krimináltechnikai és krimináltaktikai eszközökre, illetve módszerekre;
- ajánlásaival a krimináltechnikai eszközöket és a krimináltaktikai módszereket mintegy 'rászabja' az adott (vagyis a 'nyomozott') bűncselekményre vagy bűncselekményekre.

Nem mellékesen jegyzem meg, miszerint a krimináltechnikai eszközök használatára és a krimináltaktikai módszerek alkalmazására irányadó szempontok nem csupán ajánlások formájában jelennek meg: számos jogszabály és közjogi szervezetszabályozó eszköz foglalkozik ezekkel a kérdésekkel.²¹⁷ Az ilyen normák címzettjei (pl. a nyomozó hatóság tagjai) számára az abban foglaltak betartása kötelező.

4.

A negyedik fejezet, amelyben a kriminálmotodika rendszerét, felépítését ismertetem

A *kriminálmotodika tárgyát* – megnevezéséből eredően is – *alapvetően a nyomozó hatóságok*, nem alapvetően pedig a büntető ügyekben eljáró egyéb hatóságok *hatáskörébe tartozó bűncselekmények nyomozása*, illetve eljárási tevékenysége képezi (mint azt tudjuk, létezik kriminalisztika a tárgyalóteremben is²¹⁸).

A *kriminálmotodika a vizsgálata tárgyát képező bűncselekményeket egyfajta elméleti és gyakorlati szempontoknak megfelelően összeállított séma szerint rendszerezi*, figyelemmel a konkrét történeti tényállásra, a bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az elkövetés (vagy az eset) összes körülményeire. A *kriminálmotodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja*, ezért tételei ehhez is igazodnak: *ebből eredően, némi*

²¹⁵ BODA (főszerk.) i. m. 355–356. oldal.

²¹⁶ NAGY József: *A kriminálmotodika általános kérdései*. Budapest, Rendőrtisztai Főiskola, 2007, 7. oldal.

²¹⁷ Például a 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet; 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről; 22/2017. (VI. 22.) ORFK utasítás a forrányomos tevékenység egységes végrehajtásáról; 30/2019. (VII. 18.) ORFK utasítás a gyűlölet-bűncselekmények kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról.

²¹⁸ Lásd Bócz Endre: *Kriminalisztika a tárgyalóteremben* című művét. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008.

*eltérés mutatkozik a kriminálmotodikai felosztás és az anyagi jogi szabályozás között.*²¹⁹

Példának okáért: a lopás törvényi tényállását a Btk. a vagyon elleni bűncselekmények körében szabályozza (XXXVI. fejezet): „*aki idegen dolgot másától azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el*” [Btk. 370. § (1) bekezdése]. A Btk. a lopást tovább csoportosítja például az elkövetési érték (kisebb értékre, nagyobb értékre stb.)²²⁰, valamint az elkövetés helye (pl. helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre bemelve stb.)²²¹, módja (pl. dolog elleni erőszakkal stb.)²²² és eszköze (pl. hamis vagy lopott kulcs használatával)²²³ szerint, de a kriminálmotodikai rendszerezés túlmutat ezen.

A Btk.-ban nevesített lopásfajták mellett, a kriminálmotodika megkülönbözteti például az alkalmi, a bolti (üzleti vagy áruházi) lopást; az állatlopást; a fürdő- vagy üdülőhelyi, illetve szállodai lopást (régen strandlopást); a gépjárműlopást, a gépjárműről vagy a gépjárműből lopást (gyújtókifejezéssel élve: gépjárművel kapcsolatos bűncselekmények vagy gépjárműbűnözés); a mezőgazdasági terménylopást; a munkáltató sérelmére elkövetett lopást (e bűncselekmények elkövetői voltak egykoron az 'üzemi szarkák'); a poggyászlopást (itt specifikum a repülőtéri poggyászlopás); a vasúti dézsmát és a zártöréses lopást (ez utóbbi nem azonos a Btk. 287. § szerinti zártöréssel).

Végül a klasszikus – részben a Btk.-ban is szankcionált, de más néven szereplő – kategóriák közül néhány: a zseblopás;²²⁴ a trükkös vagy a besurranásos lopás²²⁵ és a betöréses lopás²²⁶ (csak ez utóbbinak legalább tucatnyi válfaja ismert). A lopás csoportosítására – ahogy számos más bűncselekmény esetében is – számtalan lehetőség adódik. Tipizálhatunk az elkövetés tárgya (azon belül a tulajdonformák), az elkövetési magatartás, a szituációs ismérvek, valamint a sértetti és az elkövetői oldal ismérvei szerint. A felosztások fajtáinak csak a nyomozó (szárnyaló) fantáziája szabhat határt²²⁷ (2. melléklet).

A kriminálmotodika tehát feltárja a hasonló esetek (az ugyanolyan típusú események, az analóg módon elkövetett cselekmények) közös vonásait. Mivel minden esemény/bűncselekmény egyedi, a kriminálmotodika csak az adott ügykategória feldolgozásának (felderítésének, vizsgálatának, megelőzésének) leghatékonyabb módszereit és kérdéseit tudja összefoglalni, de ezek nem alkalmazhatók változatlanul, mechanikusan minden egyes ügyre. A kriminálmotodika ezért nem minden alkalomra érvényes recepteket, hanem olyan nyomozástaktikai, -módszertani ajánlásokat dolgoz ki, amelyeket célszerű figyelembe venni az egyedi ügyek konkrét nyomozási problémáinak

²¹⁹ Kovács – Nagy i. m. 11–12. oldal.

²²⁰ Btk. 370. § (2)–(6) bekezdés a) pontja.

²²¹ Btk. 370. § (2) bekezdés bf) pontja.

²²² Btk. 370. § (2) bekezdés bc) pontja.

²²³ Btk. 370. § (2) bekezdés bg) pontja.

²²⁴ Btk. 370. § (2) bekezdés bd) pontja.

²²⁵ Btk. 370. § (2) bekezdés bf) pontja.

²²⁶ Például a helyiségbe dolog elleni erőszakkal, vagy hamis kulcs használatával bemelve elkövetett lopás [Btk. 370. § (2) bekezdés bc), illetve bg) pontja] betöréses lopásnak minősül. A szakzsargonban a 'nyitó', vagyis az álkulcsos betörő, más néven 'srenker', egy külön kategória: ilyen betörő volt anno Repülős Gizi (alias Kosztár Sándorné született Bodnár Gizella), aki kora előrehaladtával váltott módszert, és besurranó tolvajként 'kereste a kenyérét'.

²²⁷ Kovács Gyula: *A lopás nyomozása*. In: LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008, 16–17. oldal.

megoldásánál.²²⁸ Amennyiben ezek a módszertani ajánlások jogszabályokban és/vagy közjogi szervezetszabályozó eszközökben jelennek meg, 'célszerű figyelembevételről' nem beszélhetünk; a címzettek számára az ajánlások betartása kötelező (vesd össze a 3.2. fejezetben írtakkal).

4.1. A kriminálmetodika hagyományos és továbbgondolt felépítése (tétélei)

A 4. rész bevezetésében elhangzott, hogy *a kriminálmetodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett, kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja, ezért tétélei is ehhez igazodnak. Csakhogy ezek a tétélek az utóbbi öt évtizedben változtak, pontosabban fejlődtek (a változás kitüntetett iránya a fejlődés). Napjainkban három szakaszt vagy korszakot különböztetünk meg:*

- a) az 1960/70-es évekig tartó (hagyományos vagy klasszikus) felépítést;
- b) a rendszerváltoztatást követő, a 2000-es évek elejéig húzódó (továbbgondolt) szakaszt; végül
- c) napjaink kriminálmetodika tétéleit.

Ad a)

Az 1960/70-es években az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanának belső felépítése „általában öt részre tagolódott:

- *a bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények,*
- *a nyomozás kezdeti szakaszának szervezése,*
- *az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai,*
- *az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai,*
- *az adott bűncselekményfajta megelőzése*²²⁹ (lám, a bűnmegelőzés már a hetvenes években is a kriminálmetodika tétéleihez tartozott).

E részek korántsem voltak egyenlő terjedelműek és jelentőségűek, mivel az általuk 'lefedett' területek az egyes bűncselekményfajták nyomozásánál eltérőek voltak (ma sincs ez másképpen).

A kriminálmetodika hagyományos felépítésének idején, a nyomozás tervezésének és szervezésének a kriminalisztikán belüli helyét és szerepét vitatott kérdésként kezelték. Úgy vélték, a tervezés és a szervezés „a szokásos krimináltaktika, krimináltechnika és kriminálmetodika felosztás részeinek egyetlen meghatározása szerint [egyik fejezetbe] sem sorolhatók be”²³⁰. Azt gondolták továbbá, hogy „a nyomozás tervezési és szervezési kérdései a kriminalisztika általános részének a krimináltaktika és krimináltechnika mellett önállóan létező ágát alkotják. Nem tartoznak a krimináltaktika néven jelöl fejezetekhez [...], mert nem az egyes nyomozási cselekmények lebonyolítására vonatkoznak. Nem sorolhatók ugyanakkor az egyes bűncselekményfajták nyomozása módszertanához sem, mivel a velük kapcsolatban tett megállapítások általánosak, nem egyes, hanem bármely bűncselekményfajta nyomozására vonatkoznak”²³¹.

²²⁸ KOVÁCS – NAGY i. m. 12. oldal.

²²⁹ RUDAS (főszerk.) i. m. 10. oldal.

²³⁰ Uo. 10–11. oldal.

²³¹ Uo. 11. oldal.

Érdekes megállapítások, de ezek a kérdések manapság problémaként már nem merülnek fel. *A krimináltaktika a nyomozás tervezésének, szervezésének és ellenőrzésének általános kérdéseivel foglalkozik*, a nyomozási terveket tartalmi és formai szempontok szerint tipizálja (3. melléklet). *A kriminálmotodika pedig ezeket az általános tervezési, szervezési stb. ajánlásokat az egyes bűncselekmények nyomozása során konkretizálja*, némi képzavarral élve 'személyre szabja', vagyis egyediesíti.²³²

A kriminálmotodika egyes elemeit korszakonként nem veszem górcső alá, azonban napjaink kriminálmotodikai tételeire a 4.3. fejezetben részletesebben kitérek. *A nyomozás kezdeti szakaszának szervezésével kapcsolatosan* (a klasszikus tételek közül a második) csupán annyit szeretnék megjegyezni, hogy *a szervezést mindig megelőzi a tervezés*, ugyanis a tervezés egy jövőbeni lehetséges cselekvési program, a szervezés pedig a tervben foglaltak végrehajtását (megvalósítását) hivatott szolgálni (nagyon leegyszerűsítve).

Ad b)

A kriminálmotodika továbbgondolt felépítése már a rendszerváltoztatás utáni időszak 'terméke', és a hagyományos elemeknél cizelláltabb. A 2000-es évek első évtizedéig dívó „*motodikai tételek rendszerint a következőképpen épültek fel:*

- *a cselekmény/esemény fogalma,*
- *az eljárás célja és a bizonyítás tárgya,*
- *a hatáskör és illetékesség,*
- *az elkövetés/megvalósulás jellemzői (az elkövetés eszközei, módszerei, elősegítő okok, körülmények stb.),*
- *az elkövetők/szereplők köre és jellemzői,*
- *a tudomásra jutás módjai,*
- *az elsődleges (halaszthatatlan, azonnali) intézkedések, nyomozási cselekmények,*²³³
- *a nyomozás tervezése és szervezése,*
- *a felderítés és a bizonyítás speciális vonásai (az egyes intézkedések, bizonyítási eljárások²³⁴ stb. különös szempontjai, végrehajtásuk sajátosságai),*
- *a megelőzés lehetőségei*²³⁵.

Az egyes tételek egymáshoz való viszonyát – akárcsak a klasszikus modell esetében – *az adott ügytípus sajátosságai*, jellemzően a cselekmény büntetőjogi megítélése (a minősítés) és az elkövetés körülményei *nagymértékben befolyásolták: nagyon nem mindegy az sem, hogy a tettes vagy tettesek kiléte ismert vagy ismeretlen*. A nyomozás során ugyanis az ismert tetteses ügyekben a 'személytől az ügyig', az ismeretlen tetteses ügyekben az 'ügytől a személyig' modellt kellett – és a mai napig kell – alkalmazni²³⁶ (4. melléklet).

²³² A nyomozás tervezéséről, szervezéséről és ellenőrzéséről részletesen lásd Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 2*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004, 1049–1075. oldal; Kovács – Nagy i. m. 118–125. oldal; Dobos – Kovács i. m. 95–113. oldal, 137–146. oldal.

²³³ Mai terminológiával késedelmet (esetleg halasztást) nem tűrő nyomozási cselekmények: a már hivatkozott 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendeletben az intézkedésekkel és az eljárási cselekményekkel összefüggésben az *elsődleges* és az *azonnali* kifejezés nem szerepel; ellenben a *halaszthatatlan* nyolc, a *késedelmet* (nem tűrő) pedig huszonhat esetben olvasható.

²³⁴ Az új Be. szerinti megnevezés: *bizonyítási cselekmények* (206. §).

²³⁵ Nagy i. m. 8. oldal.

²³⁶ A két modellről részletesebben lásd Dobos – Kovács i. m. 156–163. oldal.

A hagyományos felépítést és a 2000-es évek továbbgondolt modelljét ösz-
szetve jól látható, hogy az *elemek száma ötről tízre növekedett*. A többlet-
elemek

- az eljárás célja és a bizonyítás tárgya,
- a hatáskör és illetékesség,
- az elkövetés/megvalósulás jellemzői,
- az elkövetők/szereplők köre és jellemzői, valamint
- a tudomásra jutás módjai.

A többi 'továbbgondolt' elem, ha megszővegezésében nem is minden eset-
ben, de tartalmát tekintve lényegében azonos a klasszikus elemekkel. Például
a *nyomozás kezdeti szakaszának tervezése* (hagyományos felépítés, második
elem), amely tulajdonképpen az *elsőleges (halaszthatatlan, azonnali) intéz-
kedések, nyomozási cselekmények* (továbbgondolt felépítés, hetedik elem)
végrehajtását jelenti, és sorolhatnám (5. melléklet).

A kriminálmetodika továbbgondolt elemeit részletesebben itt sem elemzem,
csupán az eljárás céljára és a nyomozás szervezésére (továbbgondolt felépítés
második, illetve nyolcadik eleme) térek ki. Az *eljárás célja* – tágabb értelemben
véve – nem lehet más, mint ami a Be. preambulumban szerepel (lásd ott). A
*nyomozás tervezéséhez és szervezéséhez kapcsolódó ellenőrzés „hivatott az
előkészítés, a döntés, vagy a végrehajtás szakaszában fellépő hibák, eltérések
feltárására, ennek alapján kiküszöbölésére, csökkentésére, illetve a jövőbeni
hibák kiküszöbölésére”*²³⁷.

4.2. A kriminálmetodika rendszere napjainkban

A 2013-ban megjelent, *A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései* című
egyetemi jegyzetben az egyes metodikai tételek még megegyeztek a 2000-es
évek továbbgondolt modelljének elemeivel,²³⁸ de maga a jegyzet felépítése
már a kriminálmetodika új tételein alapul. Sőt, ezeket az új tételeket egy 2011-
ben napvilágot látott főiskolai jegyzetben²³⁹ is közzétettem, amelyben az erő-
szakos közöszülés és a szemérem elleni erőszak²⁴⁰ nyomozásának metodikáját
erre, az általam kidolgozott rendszerre építettem (ez mindkét hivatkozott mű
tartalomjegyzékéből első olvasatra megállapítható).²⁴¹ Napjaink kriminálmeto-
dikájának új tételeit 2007-től a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) és a jogutód Nem-
zeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar (NKE RTK) Kriminális-
tői Tanszékén oktattam, valamint 2014 őszétől a Károli Gáspár Református
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar (KRE ÁJK) Bűnügyi szakjogász szakirá-
nyú (BSZJ) továbbképzésén oktatom. A BSZJ-képzés kriminálmetodika záró-
vizsgakérdéseinek jelentős része ezeken az elemeken alapul.²⁴²

*A kriminálmetodika belső rendszerének kidolgozásakor a rendszerelemek
felépítésekor az elméleti és a gyakorlati szempontokat egyaránt figyelembe*

²³⁷ Uo. 138. oldal. Lásd még Kovács Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004, 169–172. oldal.

²³⁸ Kovács – Nagy i. m. 12–13. oldal.

²³⁹ Kovács (2011) i. m.

²⁴⁰ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (régii Btk.) 197. és 198. §.

²⁴¹ Kovács (2011) i. m. 3–5. oldal és Kovács – Nagy i. m. 5–6. oldal.

²⁴² Forrás: <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ii-m-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak> (2021.06.23.).

vettem. Mindezekre tekintettel, napjaink kriminálmetodikájának tételei a következők:

1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai,
2. a bizonyítás tárgya (a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások),
3. a tudásra jutás forrásai és módjai,
4. a hatáskör és az illetékesség megállapítása,
5. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények,
6. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése,
7. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai,
8. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése,
9. intézkedések a nyomozás befejezését követően,
10. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák,
11. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai.

Amennyiben a 2000-es évek továbbgondolt modelljét napjaink kriminálmetodikai tételeivel összehasonlítjuk, az első, ami szembetűnik, hogy *az elemek száma tizenegyre növekedett*. Ebből azonban nem vonhatunk le egyenes következtetést arra, miszerint a rendszer csak egy elemmel bővült: *több új elemmel találkozhatunk, és egyben némi átszerkesztésre is sor került*.

Vizsgáljuk meg a rendszer új elemeit.

a) A cselekmény vagy esemény fogalma a cselekmény büntetőjogi megítélésére változott, valamint kiegészült a kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságokkal (1. elem). Azt gondolom, ehhez különösebb magyarázatot nem szükséges fűzni: nyilvánvaló, hogy a nyomozás szempontjából a büntetőjogi megítélés, valamint a kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságok egy kérdéskörbe tartoznak.

b) A bizonyítás tárgya – igaz, csak zárójelben – *kiegészült a bizonyítandó és a bizonyító tények körével, valamint a potenciális bizonyítékforrásokkal; az eljárás célja pedig 'elmaradt' a bizonyítás tárgya mellől (2. elem)*. A zárójelben felsorolt elemek szervesen hozzátartoznak a bizonyítás tárgyához (a bizonyítandó és a bizonyító tényekről stb. a 2.2. fejezetben részletesebben írtam). A büntetőeljárás célja általában adott (lásd a Be. korábban már hivatkozott preambuláját), valamint jogszabályban meghatározott célja van a nyomozásnak, azon belül a felderítésnek és a vizsgálatnak (Be. 348. §). Egy emberölés (Btk. 160. §), szexuális erőszak (Btk. 197. §) vagy betöréses lopás (Btk. 370. § – ez egyben kriminalisztikai kategória) helyszínén a nyomozó hatóság tagja nem az eljárás célján ('Na, vajon mi lehet az?'), hanem a relatíve pontos minősítésen, a végrehajtandó elsődleges intézkedéseken és késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeken töpreng, valamint azon, hogy a nyomozás eredményessége érdekében, milyen további erőket és eszközöket szükséges bevetni.

c) A tudásra jutás módjai kiegészültek a tudásra jutás forrásaival (3. elem). A bűncselekmény (megalapozott) gyanújáról általában *a sértett természetes személy feljelentése* alapján szerezhetünk tudomást. A sértett

feljelentésén túlmenően, az értesülés forrásainak számtalan formája lehet.²⁴³ Megítélésem szerint azonban nem mindegy, hogy például a sértett nyomozó hatóság felé irányuló közlése személyes és szóbeli, vagy pedig a bűncselekmény gyanújáról írásban, postai úton értesíti a nyomozó hatóságot (és sorolhatnánk). Úgy vélem, hogy a tudomásszerzés lehetőségeinek és módjainak elkülönítése, valamint a minden apró részletre kiterjedően pontos felsorolásuk nem mellőzhetők. Szilárd meggyőződésem ugyanis, hogy a forrás (kitől) és a mód (hogyan, milyen úton-módon) különbözősége nagymértékben determinálja a lehetséges elsődleges intézkedéseket és/vagy késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket, ami – végső soron – befolyásolja a nyomozás végkifejletét is.²⁴⁴ Egészen más az intézkedési lehetőségek tárháza, ha például a szexuális erőszak fiatalkorú sértettje nyomban a bűncselekmény elkövetése után a rendőrségen személyesen tesz feljelentést (sértett → rendőrség), avagy hetekkel később a Gyámhatóság áttételes információk birtokában terjeszt elő magánindítványt (sértett → osztályfőnök → Gyámhatóság → rendőrség, de a Gyámhatóság és a rendőrség közé beiktathatjuk a szülőt is). Mindig tartasuk szem előtt, miszerint *a nyomozó hatóságnak eminens érdeke, hogy a bűncselekmény elkövetése, felfedezése és hatósági tudomásra jutása között, minél rövidebb idő teljen el.* Az időtényező a nyomozás eredményessége szempontjából igencsak fontos: legjobban a tettenérésnek 'örülünk', illetve akkor, ha a bűncselekmény már előkészületi szakban lelepleződik.

d) A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése [8. elem (a 4–7. elem nem változott meg)]. Ez az elem nem csupán a 'személytől az ügyig' modell utolsó, hanem optimális esetben a nyomozás végső állomása, mondhatni záróköve. Amennyiben leegyszerűsítjük a kérdést, *a nyomozás befejezéséről akkor beszélhetünk, amikor a nyomozó hatóság – közelebbről a nyomozást végző előadó(k) és a döntésre jogosult vezető (parancsnok) – úgy foglal állást, hogy a vizsgálat lehetőségei kimerültek.* Természetesen a helyzet ennél lényegesen bonyolultabb, hiszen *a bizonyítékok értékelésekor számtalan kérdés vetődik fel.* A nyomozás befejező szakaszában az addig összegyűjtött *bizonyítékok értékelése* során – szűkebb értelemben – a következő kérdésekre kell választ keresni:

- a bűncselekmény elkövetése megállapítható-e (a cselekmény tényállás-szerű-e),
- a bűncselekményt a gyanúsított követte-e el (lényegében a gyanúsítottal szemben a bűncselekmény megalapozott gyanúja a továbbiakban is megállapítható-e),
- megtörtént-e a terhelő és a mentő bizonyítékok összegyűjtése?²⁴⁵

(Mint ismeretes, a felderítés során a megalapozott gyanú megállapításához szükséges mértékben fel kell deríteni a bűncselekményt és az elkövető személyét, valamint fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket. A vizsgálat során – szükség esetén bizonyítási eszköz beszerzése és megvizsgálása útján – az ügyészség dönt a gyanúsítottal szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében.²⁴⁶ Az új Be. ugyan már nem írja elő, miszerint

²⁴³ Részletesebben lásd KOVÁCS – NAGY i. m. 109–115. oldal.

²⁴⁴ Uo. 139. oldal.

²⁴⁵ Vesd össze RUDAS (főszerk.) i. m. 186. oldal.

²⁴⁶ Be. 348. § (3)–(4) bekezdése.

a tényállást oly mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e,²⁴⁷ de ez továbbra sincs másképpen.)

Tágabb értelemben vizsgálva a kérdést, a bizonyítékok értékelésekor tulajdonképpen azt firtatjuk, hogy

- az inkriminált bűncselekmény törvényi tényállási elemei (tárgy, tárgyi oldal és alany, alanyi oldal) megvalósultak-e,
- a bizonyítás – amennyiben szükséges – a büntetőeljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedt-e (pl. a polgári jogi igény érvényesítése),
- a járulékos kérdéseken túl, a bizonyítás tárgya kiterjedt-e a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tevő okokra és körülményekre, végül, de nem utolsósorban
- feleletet kaptunk-e a kriminalisztikai alap- és kiegészítő kérdésekre?²⁴⁸

e) Intézkedések a nyomozás befejezését követően (9. elem). Amennyiben tehát a nyomozó hatóság úgy foglal állást, hogy a vizsgálat lehetőségei kimerültek, a nyomozás befejezését követően az iratokat megküldi az ügyésznek. Ne feledjük: a vizsgálat során az ügyészség dönt a gyanúsítottal szemben folyamatban lévő nyomozás befejezésének kérdésében [348. § (4) bekezdése]. A nyomozást az eljárás megszüntetése vagy a vádemelés fejezi be [Be. 348. § (5) bekezdése]. *Az ügyészség a nyomozás ügyiratai alapján megvizsgálja, hogy az ügyben van-e helye*

- ügyészségi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezésének (Be. 404–406. §),
- egyezség kezdeményezésének (Be. 407–411. §),
- közvetítői eljárás lefolytatása céljából *az eljárás felfüggesztésének* (Be. 412–415. §),
- feltételes ügyészi felfüggesztésnek (Be. 416–420. §),
- *az eljárás* egyéb okból történő *megszüntetésének* (Be. 417. §),
- *vádemelésnek* (Be. 421–424. §),
- a vizsgálat keretén belül eljárási cselekmény elvégzésének (Be. 392. §),
- elkülönítésnek, egyesítésnek, áttételnek (Be. 146–147. §; 350. §).²⁴⁹

Speciális esete az eljárás megszüntetésének az úgynevezett *‘ügyben megszüntetés’*. A szakzsargonban *‘lyukra futásnak’* nevezik, amikor az ismeretlen tettes kiléte ismertté válik, de a további nyomozás során, nem ritkán a vizsgálati szakban derül ki, hogy a tettes mégsem tettes; másképpen: *„nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt”* [Be. 398. § (1) bekezdés *b)* pontja]. Ilyenkor csak a gyanúsítottal szemben szüntetik meg a nyomozást.²⁵⁰

f) A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10. elem). Ez a tétel az 1973-as Rudas-féle szakkönyvben még nem szerepel,²⁵¹ ellenben a 2007-es Nagy-féle főiskolai, valamint a Kovács – Nagy-féle egyetemi jegyzetben, mint a metodikai tételeket kiegészítő kérdés, már olvasható: *„Melyek az adott bűncselekménnyel kapcsolatos felderítési, bizonyítási nehézségek?”*²⁵² Ezt a kérdést a 2009-ben megjelent *‘szerzői jogos’*

²⁴⁷ Régi Be. 164. § (2) bekezdése.

²⁴⁸ Lásd a Be. 167. § rendelkezéseit is.

²⁴⁹ Be. 391. § (1) bekezdése.

²⁵⁰ DOBOS – KOVÁCS i. m. 161–162. oldal.

²⁵¹ RUDAS (főszerk.) i. m.

²⁵² NAGY i. m. 9. oldal; KOVÁCS – NAGY i. m. 13. oldal.

főiskolai jegyzetben már vizsgáltam, amelyben „A szerzői joghoz kapcsolódó bűncselekmények felderítését és bizonyítását akadályozó tényezők” (5. rész) címszó alatt olvasható.²⁵³ Megjegyzendő, hogy ‘szerzői jogos’ témában ez volt az első, a kriminálmetodikai követelményeknek is megfelelő felsőoktatási tananyag.²⁵⁴ Ezt a tételt azért emeltem be a kriminálmetodika elemei közé, mert *álláspontom szerint, a felderítést és a bizonyítást akadályozó tényezőket minden bűncselekmény nyomozásakor* (és természetesen a nyomozás befejezése után is) *vizsgálni kell*, ezért nem kezelhetők egyfajta kiegészítő lehetőségként.

Végezetül *szólni kell azokról az elemekről, amelyek a 2000-es évek továbbgondolt modelljéhez képest, napjaink kriminálmetodikai tételeiből kimaradtak:* ezek az elkövetés, valamint az elkövetői kör jellemzői.

Az *elkövetés* jellemzői (alapvetően idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek: az elkövetés helye, ideje, módszere és eszköze), *valamint az elkövetői kör és jellemzői egyfelől a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai* (1. tétel) *keretén belül elemzendők.* Másfelől *a bizonyítás tárgyának meghatározásakor* (2. tétel) *ezeket a szituációs ismérveket még abban az esetben is vizsgálni kell, ha azok a kérdéses bűncselekmény különös törvényi tényállási elemei között nem szerepelnek.*²⁵⁵ (A három ‘korszak’ kriminálmetodikai tételeinek az összehasonlítását a 6. melléklet tartalmazza.)

5.

Ötödik fejezet, amelyben más szempontból vizsgáljuk a kriminálmetodika belső rendszerét

Napjaink kriminálmetodika tételeinek felállításakor az elméleti és a gyakorlati szempontokat egyaránt figyelembe vettem. A kérdéses elemek azonban legálább kétféleképpen továbbcsoportosíthatók:

1. a kriminálmetodika rendszerének statikus és dinamikus része, illetve
2. a metodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek.

a) A kriminálmetodika statikus és dinamikus része

A kriminálmetodika statikus részéhez tartozó elemeknél ‘nincs nyomozás’. A tételek közül az első kettő tulajdonképpen *a nyomozást megelőző* (vagy előkészítő) *elméleti alapvetés*, a harmadiknak és a negyediknek pedig *a nyomozás befejezése után van jelentősége.* Ez utóbbiak, ha úgy tetszik, egyfajta elemző-értékelő tevékenység eredményeként jelennek meg. *A statikus elemek tehát a következők* (a tételek után zárójelben jelzem azok rendszerben elfoglalt eredeti helyét):

1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.),
2. a bizonyítás tárgya (2.),

²⁵³ Kovács Gyula – Lóczy Zsolt: *Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének nyomozása.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2009, 75–83. oldal.

²⁵⁴ A tényállást szerzői és a szomszédos jogok megsértése címmel az 1993. évi XVII. törvény 72. § – 1993. május 15-i hatállyal – iktatta a régi Btk. rendszerébe (329/A. §).

²⁵⁵ Ezek azok a „*tényállási elemek, amelyek nincsenek és mégis vannak*”. Kovács Gyula: *Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig.* Magyar Bűnüldöző, 2014/1–2, 20–37. oldal.

3. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.),
4. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.).

A *kriminálmetodika dinamikus tételei lényegében a 'nyomozásról szólnak'*, pontosabban ezek az elemek a nyomozás folyamatának legfontosabb pillérei, kezdve a tudomásra jutástól, egészen a nyomozás befejezését követő intézkedésekig. Itt *hét tételről beszélhetünk*:

1. a tudomásra jutás forrásai és módjai (3.),
2. a hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.),
3. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.),
4. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.),
5. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.),
6. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8),
7. intézkedések a nyomozás befejezését követően (9.).

A tételek részletes elemzésébe továbbra sem vágok bele (az egy másik tanulmány témája lesz), de annyit muszáj megjegyezni, hogy *a statikus és a dinamikus szakasz elemei között van némi átjárás*: amennyiben a nyomozó hatóság tagja nincs tisztában a cselekmény büntetőjogi megítélésével, valamint kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságaival, a tudomásra jutást követően vajmi kevés esélye nyílik a pontos minősítésre, a hatáskör és az illetékesség megállapítására, valamint az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények meghatározására, illetve végrehajtására. Ugyanez vonatkozik a bizonyítás tárgyára: a nyomozó hatóság tagjának *előre* tisztában kell lennie azzal, hogy például egy ajtóbefeszítés módszerével elkövetett, befejezett (vagyis dologelvétellel járó) betöréses lopásnál, ahol az előzetes adatok szerint a tettes személygépjárművel érkezett és távozott, *általában* melyek a bizonyítandó tények, és az azokhoz kapcsolódó lehetséges bizonyítékok (bizonyító tények), milyen bizonyítékforrásokból szerezhetők be. A *bűncselekmény helyszínén*, vagy később a *nyomozás tervezése* stb. során, ezeket a meglévő, korábbi betöréses lopások nyomozásának tapasztalatain alapuló szakmai ismereteit *szabja rá* a konkrét ügyre, másképpen fogalmazva, *egyediesíti* azokat – enélkül 'nem lehet a bűncselekmények titkát megfejteni'²⁵⁶. (Itt utalok vissza arra a megállapításra, hogy a kriminalisztika a büntető anyagi és alaki jogra, a kriminálmetodika pedig az előzőkön túlmenően a krimináltechnikára, a krimináltaktikára és a szakkriminológiára van felfűzve: vesd össze a 2.3. fejezet c) pontjában foglaltakkal.)

Megjegyzendő továbbá, hogy maga *a dinamikus rész is két szakaszra osztható*: a második szakasz a nyomozás tervezésével és szervezésével stb. kezdődik. Hagyományos értelemben vett nyomozástervezésről stb. akkor beszélhetünk, ha a tudomásra jutást és a relatíve pontos minősítést követően az elsődleges intézkedéseket és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekményeket elvégezték, vagyis, „*amikor a lépéseket már nem kell szaporítani*”²⁵⁷. Ez persze nem zárja ki a nyomozás kezdeti szakaszában a tervezést: gondoljunk

²⁵⁶ Dr. Dobos János hivatkozik *Néhány régi dekás* című novellájában dr. Zilahi János r. ezredesre: „A bűncselekményeknek titka van, uraim – mondta halkságában is nagy nyomatékkal. Azt kell megismerni, kérem, a többi már gyerekjáték.” DOBOS JÁNOS: *Kriminovellák, zsarusztórik és egyéb történetek*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2016, 55. oldal.

²⁵⁷ DOBOS – KOVÁCS i. m. 85. oldal.

csak a történeti és a minősítési verziók felállítására, a résztervre, avagy a forrányomos felderítésre – ez utóbbi önmagában is tervezést igényel.

Végezetül: a *bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai* mindig ügyfüggők. Idetartoznak például az úgynevezett helyszínes bűncselekményeknél a *helyszín biztosítása*²⁵⁸ és a (helyszíni) *szemle*; befejezett emberölésnél a helyszíni szemle részét képező, és főszabály szerint prioritást élvező *halottszemle*.²⁵⁹ E körbe vonható az erőszakos szexuális bűncselekményeknél a *sértett ruházatának a lefoglalása, a sértett bűnügyi orvosi, illetve igazságügyi orvosszakértői vizsgálata* (befejezett közösüléssel megvalósított szexuális cselekménynél hüvelykenet vétele); a személyi sérülést okozó bűncselekményeknél az *igazságügyi orvosszakértő kirendelése*; a dologelvéttel járó (erőszakos) vagyon elleni bűncselekményeknél pedig – az egyéb adatszerző tevékenység keretében – a *tárgykörözés elrendelése* [Be. 268. § (1) bekezdés a)–b) pontja] stb. Minden esetben a speciális szabályok közé tartozik a sértett és a terhelt (gyanúsított) kihallgatása [vesd össze Be. 168–182. § (XXIX. Fejezet – A tanúvallomás); 183–187. § (XXX. Fejezet – A terhelt vallomása); 385–389. § (A gyanúsított kihallgatása)]. Lásd a 7. mellékletet.

b) A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A kriminálmetodika tételei úgynevezett főcsoportokba (is) sorolhatók. E rendszerezés leginkább egyfajta gondolkísérlet eredménye, épp ezért kevésbé kötődik a gyakorlathoz (mindezek ellenére módfelett érdekfeszítő). Öt főcsoportot különböztethetünk meg:

- I. Általános alapvetések
- II. A bizonyítás tárgya
- III. A nyomozás
- IV. A nyomozás befejezése
- V. A nyomozás teljességével összefüggő feladatok

Az egyes főcsoportokhoz a következő tételek kapcsolódnak (a tételek után itt is zárójelben jelzem azok rendszerben elfoglalt eredeti helyét):

I. *Általános alapvetések*: 1.1. a cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminálisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.).

II. *A bizonyítás tárgya*: 2.1. a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások (2.).

III. *A nyomozás*: 3.1. a tudomásra jutás forrásai és módjai (3.); 3.2. a hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.); 3.3. az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.); 3.4. a nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.); 3.5. a bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.).

IV. *A nyomozás befejezése*: 4.1. a bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.); 4.2. intézkedések a nyomozás befejezését követően (9.).

V. *A nyomozás teljességével összefüggő feladatok*: 5.1. a bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.); 5.2. a bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.). Lásd a 8. mellékletet.

A nyomozás teljességével kapcsolatosan néhány megjegyzés: *a teljesség* – az egyediség és a dinamikusság mellett – *a nyomozás tervezésének és*

²⁵⁸ Rtv. 43. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 11–12. §.

²⁵⁹ 1997. évi CLIV. törvény 217. §; 351/2013. (X. 4.) Korm. rendeletet 7–27. §; 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet 19. §.

szervezésének egyik *krimináltaktikai elve*: eszerint, minden rendelkezésre álló információt indokolt felhasználni a nyomozás során, valamennyi szükséges és lehetséges intézkedést, illetve nyomozási cselekményt célszerű számításba venni a nyomozás tervezésekor-szervezésekor. A bizonyítandó tények körét nem csupán az adott bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az úgynevezett járulékos kérdésekre, hanem a kriminalisztikai alap- és kiegészítő kérdésekre is ki kell terjeszteni.²⁶⁰

6.

Hatodik rész, amelyben összegezzük az eddigi megállapításokat

E részben a tanulmány főbb megállapításait szeretném summáznai.

A kriminalisztika a bűncselekmények nyomozásának (felderítésének és vizsgálatának) tudománya. Célja, hogy a tételes jog által meghatározott keretekben olyan módszereket és eljárásokat dolgozzon ki, amelyek segítségével a készülő bűncselekmények leleplezhetőek, megakadályozhatóak, a már elkövetett bűncselekmények felderíthetőek, elkövetőjük megállapítható és felelősségre vonható.

A kriminalisztikát – akárcsak a jogtudományokat – általános és különös részre szokás osztani.

Magyarországon a leginkább elfogadott nézőpont szerint, *az általános részhez tartozik a kriminalisztika-elmélet, a krimináltechnika, a krimináltaktika, a kriminalisztikatörténet és a kriminálstratégia. A különös rész lényegében maga a kriminálmetodika; de mindkét részhez egyformán kötődik az úgynevezett bűnügyi szolgálati ismeretek területe. A gyakorlati nyomozás szempontjából a legfontosabb a krimináltechnika, a krimináltaktika és a kriminálmetodika.*

Az általános részhez tartozó krimináltechnika a kriminalisztika legszerteágazóbb területe, ugyanis összegyűjti, rendszerezi vagy önállóan kidolgozza és alkalmazza azokat az ismereteket, tudományos, műszaki-technikai és számítástechnikai-informatikai eljárásokat, valamint módszereket, amelyek – a jogalkalmazási célú ténymegállapítás érdekében – a vizsgált esemény vagy cselekmény körülményeinek tisztázásához és a felmerülő kérdések megválaszolásához szükségesek. Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárás során alkalmazott technikai eszközök egy része közvetlenül kriminalisztikai célra készült, más része erre a célra átalakított. Mindezek mellett, nem kevés olyan eszközt is használnak, amelyek általános rendeltetésűek.

Az ugyancsak az általános részhez tartozó krimináltaktika a nyomozási cselekmények és módszerek gyakorlati véghezvitelét, a nyomozás során célszerű eljárásmodot meghatározó elvek és szabályok tana. Más értelmezésben a krimináltaktika azoknak a tudományos tételeknek és az ezekre épülő ajánlásoknak a rendszere, amelyek meghatározzák a bűncselekmények felderítéséhez és vizsgálatához szükséges intézkedések, illetve nyomozási cselekmények végrehajtásának a módját.

A kriminalisztika különös része, a kriminálmetodika (másképpen fogalmazva: bűnügyi módszertan), az egyes bűncselekményfajták felderítésére és

²⁶⁰ LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2004, 37. oldal. A teljesség jelentése: valaminek teljes, hiánytalan volta. JUHÁSZ József – SZŐKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978, 1354. oldal.

vizsgálatára alkalmas taktikai és technikai eszközök célszerű és tervszerű felhasználásának a tana. A kriminálmetodika tudományosan megalapozott elveket, ajánlásokat és módszereket dolgoz ki az egyes bűncselekmények eredményes nyomozása (felderítése és vizsgálata), valamint megelőzése érdekében.

A kriminálmetodika

- ajánlásainak és módszereinek kidolgozásakor messzemenőig támaszkodik a Büntető Törvénykönyv, a büntetőeljárás törvény, valamint a kapcsolódó jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök rendelkezéseire, a szakkriminológia megállapításaira, valamint a krimináltechnikai és krimináltaktikai eszközökre, illetve módszerekre;
- ajánlásaival a krimináltechnikai eszközöket és a krimináltaktikai módszereket mintegy 'rászabja' az adott (vagyis a 'nyomozott') bűncselekményre vagy bűncselekményekre.

Egyes szerzők szerint, a krimináltechnikai eszközök és krimináltaktikai módszerek alkalmazása nem korlátozódik kizárólag a büntetőeljárásra, mivel az eredményes ténymegállapítás a közigazgatási, a szabálysértési, a fegyelmi és a polgári peres eljárások során is számtalanszor a krimináltechnika és -taktika alkalmazását igényli. Mások úgy vélik, a kriminálmetodika tárgyát elsősorban a nyomozó hatóságok gyakorlatában rendszeresen előforduló bűnügyek, közigazgatási és szabálysértési eljárás keretében vizsgálandó események képezik, amelyeket kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságaik, jellemzőik szerint csoportosít. A hivatkozott megállapítások nem állják meg a helyüket (de legalábbis vitathatók). Példának okáért: amennyiben a szakértő polgári, közigazgatási, szabálysértési, fegyelmi vagy más eljárásban a feladatvégzés során ugyanazokat az eszközöket és módszereket használja, illetve alkalmazza mint a büntetőeljárásban, az attól még 'nem lesz kriminalisztika' (mint ahogy egy fegyelmi eljárásban sem készülhet kriminalisztikai szakértői vélemény).

A kriminálmetodika tárgyát – megnevezéséből eredően is – alapvetően a nyomozó hatóságok, nem alapvetően pedig a büntető ügyekben eljáró egyéb hatóságok hatáskörébe tartozó bűncselekmények nyomozása, illetve eljárási tevékenysége képezi.

A kriminálmetodika a vizsgálata tárgyát képező bűncselekményeket egyfajta elméleti és gyakorlati szempontoknak megfelelően összeállított séma szerint rendszerezi, figyelemmel a konkrét történeti tényállásra, a bűncselekmény különös törvényi tényállási elemeire és az elkövetés (vagy az eset) összes körülményeire. A kriminálmetodika az inkriminált deliktumokat a büntető anyagi jogi szempontok mellett kriminalisztikai és kriminológiai jellemzők alapján csoportosítja, ezért tételei is ehhez igazodnak: ebből eredően némi eltérés mutatkozik a kriminálmetodikai felosztás és az anyagi jogi szabályozás között.

A kriminálmetodikai tételek az utóbbi öt évtizedben változtak, pontosabban fejlődtek. Manapság három szakaszt vagy korszakot különböztetünk meg:

- az 1960/70-es évekig tartó (hagyományos vagy klasszikus) felépítést;
- a rendszerváltoztatást követő, a 2000-es évek elejéig húzódó (továbbgondolt) szakaszt; illetve
- napjaink kriminálmetodika tételeit.

Az 1960/70-es években az egyes bűncselekményfajták nyomozási módszertanának belső felépítése öt részre tagolódott. A kriminálmetodika továbbgondolt felépítése már a rendszerváltoztatás utáni időszak 'terméke', és a hagyományos elemeknél cizelláltabb. A 2000-es évek első évtizedéig dívó metodikai

tételek tíz elemet tartalmaztak. A kriminálmetodika belső rendszerének legutóbbi kidolgozásakor, a rendszerelemek felépítésekor, az elméleti és a gyakorlati szempontok egyaránt figyelmet kaptak. Mindezekre tekintettel, *napjaink kriminálmetodikája* tizenegy tételből áll.

A kérdéses elemek azonban további két csoportba sorolhatók:

- a kriminálmetodika rendszerének statikus és dinamikus része, illetve
- a metodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek.

A kriminálmetodika statikus részéhez tartozó elemeknél 'nincs nyomozás'. A négy tétel közül az első kettő tulajdonképpen a nyomozást megelőző (vagy előkészítő) elméleti alapvetés, a harmadiknak és a negyediknek pedig a nyomozás befejezése után van jelentősége. Ez utóbbiak, ha úgy tetszik, egyfajta elemző-értékelő tevékenység eredményeként jelennek meg.

A kriminálmetodika dinamikus tételei lényegében a 'nyomozásról szólnak', pontosabban ezek az elemek a nyomozás folyamatának legfontosabb pillérei, kezdve a tudásra jutástól, egészen a nyomozás befejezését követő intézkedésekig. Itt hét tételről beszélhetünk.

A kriminálmetodika tételei úgynevezett főcsoportokba (is) sorolhatók. E rendszerezés leginkább egyfajta gondolat kísérlet eredménye, épp ezért kevésbé kötődik a gyakorlathoz. Öt főcsoportot különböztethetünk meg.

Mire is való tehát a kriminálmetodika? Kriminálmetodikai alapok ismeretének hiányában bajosan lehet eredményesen nyomozni. A metodikai elemek nélkül nem létezik hatékony bűnüldözés. Kizárólag büntető anyagi, illetve alaki jogszabályokra támaszkodva a nyomozó hatóság tagja csak félkarú óriás. A kriminálmetodika – az adott bűncselekmény nyomozásának speciális ajánlásai mellett – magában foglalja a büntető anyagi és eljárásjogi, valamint a krimináltechnikai, a krimináltaktikai, illetve szakkriminológiai ismereteket. A kriminalista több a büntető anyagi és/vagy eljárásjogásznál: a gyakorlati tapasztalatokkal ötvöződve benne kumulálódik minden büntetőjogi és kriminalisztikai tudnivaló.

Őszintén remélem, hogy a bevezetőben kitűzött célt sikerült megvalósítanom: a tanulmányban közzétett kriminálmetodikai témájú okfejtéseim tananyagként is megállják a helyüket, és hasznára válnak azoknak a munkatársaknak, akik a nyomozást a gyakorlatban végzik, vagyis a 'terepen' üldözik a bűnt. Abban ugyancsak bízom, miszerint a gyakorlati nyomozáshoz nélkülözhetetlen kriminálmetodikai alapokat, vagyis a rendszert, a felépítményt sikerült kellőképpen megismertetni, valamint új dimenzióit feltárni.

7. Mellékletek

A mellékletek jegyzéke:

1. A kriminalisztika felosztása
2. A lopás csoportosítása
3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái
4. Az ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás
5. A kriminálmetodika felépítése I.
6. A kriminálmetodika felépítése II.
7. A kriminálmetodika statikus és dinamikus része
8. A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

1. A kriminalisztika felosztása

KRIMINALISZTIKA	
Általános rész	Különös rész
Kriminalisztikaelmélet	Kriminálmetodika
Kriminalisztikatörténet	
Kriminálstratégia	
Krimináltaktika	
Krimináltechnika	
Bűnügyi szolgálati ismeretek	

2. A lopás csoportosítása

A LOPÁS (370. §) CSOPORTOSÍTÁSA	
Btk.-ban nem nevesített	Btk.-ban nevesített
Alkalmi vagy bolti (üzleti áruházi) lopás	Kisebb értékre elkövetett lopás [Btk. 370. § (2) bekezdés <i>a</i>) pontja]
Állatlopás	Szabálysértési értékre, a Btk. szerint meghatározott módon elkövetett lopás vétsége [Btk. 370. § (2) bekezdés <i>b</i>), illetve <i>ba</i> – <i>bi</i>) pontja] – Lásd még a Btk. 370. § (3) bekezdés <i>ba</i>), (4) bekezdés <i>b</i>), (5) bekezdés <i>b</i>) és (6) bekezdés <i>b</i>) pontjában foglalt minősítő körülményeket is.
Fürdő- vagy üdülőhelyi, illetve szállodai lopás (régén: strandlopás)	Bűnszövetségben elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>ba</i>) pontja]
Gépjárműlopás (gépjárműről vagy gépjárműből lopás) – Vesd össze a jármű önkényes elvételével (380. §)	Üzletszerűen elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>bb</i>) pontja]
Mezőgazdasági termény vagy terméklopás	Dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>bc</i>) pontja] Zsebtolvajlás útján elkövetett lopás – zseblogás [370. § (2) bekezdés <i>bd</i>) pontja]
Munkáltató sérelmére elkövetett lopás	Közokirat, magánokirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvételével elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>be</i>) pontja]
Poggyászlopás (specifikum: repülőtéri poggyászlopás)	Helyiségbe vagy ehhez tartozó bekerített helyre megtévesztéssel, vagy a jogosult, illetve a használó tudta és beleegyezése nélkül bemenne elkövetett lopás – trükkös lopás vagy besurranásos lopás [370. § (2) bekezdés <i>bf</i>) pontja]
Vasúti dézsma	Hamis vagy lopott kulcs használatával elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>bg</i>) pontja]
Villamos- és gazdaságilag hasznosítható más energialopás (régén: áramlopás)	Helyiségbe a jogosult, vagy a használó tudta és beleegyezése nélkül dolog elleni erőszakkal, illetve hamis vagy lopott kulcs használatával bemenne elkövetett lopás – betöréses lopás [370.

	§ (2) bekezdés <i>bf</i>) pontja, plusz <i>bc</i>) és/vagy <i>bg</i>) pontja]
Zártóréses lopás (amennyiben helyiségben lévő páncél- vagy lemezszekrény zárját törik fel, az betöréses lopásnak minősül).	Lakást vagy hasonló helyiséget az elkövetővel közösen használó sérelmére elkövetett lopás (itt nem a munkáltató a sértett) – házi vagy munkahelyi lopás [370. § (2) bekezdés <i>bh</i>) pontja]
	Erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopás [370. § (2) bekezdés <i>bi</i>) pontja] – Ez nem minősül dolog elleni erőszakkal történő elkövetésnek
	Nagyobb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Védett kulturális javak körébe tartozó tárgyra vagy régészeti leletre kisebb értékre elkövetett lopás – műkinclopás [370. § (3) bekezdés <i>bb</i>) pontja]
	Vallási tisztelet tárgyára, kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>bc</i>) pontja]
	Holttesten lévő tárgyra, illetve temetőben vagy temetkezési emlékhelyen a halott emlékére rendelt tárgyra, kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>bd</i>) pontja]
	Nemesfémre, nemesfém ötvözetére vagy fémkereskedelmi engedélyköteles anyagra, kisebb értékre elkövetett lopás – fémlopás [370. § (3) bekezdés <i>be</i>) pontja]
	Közveszély színhelyén szabálysértési vagy kisebb értékre elkövetett lopás [370. § (3) bekezdés <i>c</i>) pontja] – Lásd még a Btk. 370. § (4) bekezdés <i>b</i>), (5) bekezdés <i>b</i>) és (6) bekezdés <i>b</i>) pontjában foglalt minősítő körülményeket is.
	Jelentős értékre elkövetett lopás [370. § (4) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Különösen nagy értékre elkövetett lopás [370. § (5) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Különösen jelentős értékre elkövetett lopás [370. § (6) bekezdés <i>a</i>) pontja]
	Érték-egybefoglalás folytán megvalósuló lopás: bűncselekmény valósul meg, ha ugyanazon elkövető által, egy éven belül elkövetett és elbírált, ugyanolyan tulajdon elleni szabálysértés esetén a dolog értéke (az okozott kár, illetve az okozott vagyoni hátrány) az ötvenezer forintot érték-egybefoglalás folytán meghaladja.

3. A verziók csoportosítása és a nyomozási terv fajtái²⁶¹

A VERZIÓK CSOPORTOSÍTÁSA	
Alapverziók	Mi történt?
	Ki, kivel követte el?
Verziók terjedelmük szerint	Általános verziók
	Részverziók
Verziók, tárgyukra tekintettel	Történeti verziók
	Minősítési verziók
	Munkaverziók
Verziók, készítőjük alapján	A nyomozó hatóság tagja által készített verziók
	Az eljárás egyes szereplői álláspontját tükröző verziók

A NYOMOZÁSI TERV FAJTÁI	
Tartalmi szempontok szerint	A nyomozás egészét átfogó terv
	Részterv
Formai szempontok alapján	Gondolati terv
	Feljegyzésszerű terv
	Írásbeli nyomozási terv
	Típusterv

4. Ügytől a személyig és a személytől az ügyig folytatott nyomozás²⁶²

AZ ÜGYTŐL A SZEMÉLYIG ÉS A SZEMÉLYTŐL AZ ÜGYIG MODELL ²⁶³		
	Az ügytől a személyig	A személytől az ügyig
1.	A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez nem köthető	A bűncselekmény gyanúja, amely meghatározott személyhez köthető
2.	A bűncselekmény gyanújára vonatkozó információk ellenőrzése	A személyre szabott megalapozott gyanú (és indokolt esetben a bűncselekmény gyanújának) megerősítése
3.	Az ellenőrzés eredményének megfelelő intézkedések foganatosítása	A bizonyítás tárgyának a meghatározása és a nyomozás tervezése
4.	Nyomozás az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása érdekében (felderítés)	Bizonyítás, másképpen maga a vizsgálat
5.	Az ismeretlen elkövető kilétének a megállapítása (a felderítés befejezése)	A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése
6.	Hasonló történt-e? – a cselekmény része lehet-e egy sorozatnak, avagy az ismert tetteshez további bűncselekmények elkövetése köthető-e?	

²⁶¹ DOBOS – KOVÁCS i.m. 180.

²⁶² Uo. 163.

²⁶³ A táblázat a két modellt párhuzamosan szemlélteti. Megjegyzendő, hogy eredményes felderítés esetében (amikor az ismeretlen tettes személyére fény derül), a két modell folyamatosan (egymás után) ábrázolható.

5. A kriminálmetodika felépítése I.

A KRIMINÁLMETODIKA FELÉPÍTÉSE I.	
I. Klasszikus felépítés	II. Továbbgondolt felépítés (2000-es évek)
1.1. A bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények	2.1. A cselekmény vagy esemény fogalma (lényegében a büntetőjogi megítélés, vagyis a minősítés)
1.2. A nyomozás kezdeti szakaszának tervezése	2.2. Az eljárás célja és a bizonyítás tárgya
1.3. Az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai	2.3. A hatáskör és az illetékesség
1.4. Az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai	2.4. Az elkövetés jellemzői (idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek, valamint az elkövetést közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények is)
1.5. Az adott bűncselekményfajta megelőzése	2.5. Az elkövetői kör és annak jellemzői (ez inkább kriminológia)
	2.6. A tudásra jutás módjai
	2.7. Az elsődleges intézkedések és a haszthatatlan nyomozási cselekmények
	2.8. A nyomozás tervezése és szervezése
	2.9. A felderítés és a bizonyítás speciális feladatai
	2.10. A megelőzés lehetőségei

6. A kriminálmetodika felépítése II.

A KRIMINÁLMETODIKA FELÉPÍTÉSE II.		
I. Klasszikus felépítés	II. Továbbgondolt felépítés	III. Felépítés napjainkban
1.1. A bűncselekmény fogalma, a nyomozás során megállapítandó körülmények	2.1. A cselekmény vagy esemény fogalma (lényegében a büntetőjogi megítélés, vagyis a minősítés)	3.1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai
1.2. A nyomozás kezdeti szakaszának tervezése	2.2. Az eljárás célja és a bizonyítás tárgya	3.2. A bizonyítás tárgya (a bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások)
1.3. Az adott bűncselekményfajta nyomozása tervezésének sajátosságai	2.3. A hatáskör és az illetékesség	3.3. A tudásra jutás forrásai és módjai
1.4. Az egyes nyomozási cselekmények foganatosítása taktikájának sajátosságai	2.4. Az elkövetés jellemzői (idetartoznak az úgynevezett szituációs ismérvek, valamint az elkövetést közvetlenül lehetővé tevő okok és körülmények is)	3.4. A hatáskör és az illetékesség megállapítása

1.5. Az adott bűncselekményfajta megelőzése	2.5. Az elkövetői kör és annak jellemzői (ez inkább kriminológia)	3.5. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények
	2.6. A tudásra jutás módjai	3.6. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése
	2.7. Az elsődleges intézkedések és a halaszthatatlan nyomozási cselekmények	3.7. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai
	2.8. A nyomozás tervezése és szervezése	3.8. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése
	2.9. A felderítés és a bizonyítás speciális feladatai	3.9. Intézkedések a nyomozás befejezését követően
	2.10. A megelőzés lehetőségei	3.10. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák
		3.11. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai

7. A kriminálmetodika statikus és dinamikus része

KRIMINÁLMETODIKA	
Statikus rész	Dinamikus rész
1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.)	1. A tudásra jutás forrásai és módjai (3.)
2. A bizonyítás tárgya (2.)	2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.)
3. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.)	3. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.)
4. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.)	4. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.)
	5. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.)
	6. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.)
	7. Intézkedés a nyomozás befejezését követően (9.)

8. A kriminálmetodika főcsoportjai és a főcsoportokhoz kapcsolódó tételek

A KRIMINÁLMETODIKA FŐCSOPORTJAI	
Főcsoportok	A főcsoportokhoz kapcsolódó tételek
I. Általános alapvetések	1.1. A cselekmény büntetőjogi megítélése, kriminalisztikai és kriminológiai sajátosságai (1.)
II. A bizonyítás tárgya	2.1. A bizonyítandó és a bizonyító tények köre, a potenciális bizonyítékforrások (2.)
III. A nyomozás	3.1. A tudomásra jutás forrásai és módjai (3.)
	3.2. A hatáskör és az illetékesség megállapítása (4.)
	3.3. Az elsődleges intézkedések és a késedelmet nem tűrő nyomozási cselekmények (5.)
	3.4. A nyomozás tervezése, szervezése és ellenőrzése (6.)
	3.5. A bűncselekmény nyomozásának speciális szabályai (7.)
IV. A nyomozás befejezése	4.1. A bizonyítékok értékelése és a nyomozás befejezése (8.)
	4.2. Intézkedés a nyomozás befejezését követően (9.)
V. A nyomozás teljességével összefüggő feladatok	5.1. A bűncselekmény nyomozása során felmerülő elméleti és gyakorlati problémák (10.)
	5.2. A bűncselekmény megelőzésének speciális feladatai (11.)

8.

Forrás és Irodalomjegyzék

8.1. Felhasznált irodalom

BALLÁNÉ Füsztér Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019

BARTA Endre: *Az emberölés nyomozása*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003

BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész (Ötödik, átdolgozott kiadás)*. Budapest – Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2013

BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004

BÓCZ Endre (szerk.): *Kriminalisztika 2*. Budapest, Belügyminisztérium Duna Palota és Kiadó, 2004

- BÓCZ Endre: *Kriminalisztika a tárgyalóteremben*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008
- BODA József (főszerk.): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- CZEBE András: A forenzikus azonosság fuzzy halmaza. *Ügyészek Lapja* 2020/2–3. szám, 7–18. oldal
- DOBOS János – KOVÁCS Gyula: *Kis nyomozástan (Harmadik, átdolgozott kiadás)*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@]
- DOBOS János: *Kriminovellák, zsarusztorik és egyéb történetek*. Budapest, Dr. Kovács Gyula [KGyul@], 2016
- GARAMVÖLGYI Vilmos (főszerk.): *Kriminalisztika Általános Rész*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya, 1961
- GÁRDONYI Gergely: *A szemle jogi szabályozása*. In: VEREBÉLYI Imre (szerk.): *Az állam és a jog alapvető értékei a változó világban*. Győr, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2012, 136–145. oldal
- ILLÁR Sándor (szerk.): *Krimináltechnika. Tankönyv a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére*. Budapest, Belügyminisztérium Könyvkiadó, 1984
- JUHÁSZ József – SZŐKE István – O. NAGY Gábor – KOVALOVSKY Miklós (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978
- KOVÁCS Gyula – LÓCZI Zsolt: *Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértésének nyomozása*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2009
- KOVÁCS Gyula – NAGY József: *A kriminálmetodika elméleti és gyakorlati kérdései. Egyetemi jegyzet*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati és Tankönyvkiadó Zrt., 2013
- KOVÁCS Gyula: *A büntetőperbeli bizonyítás a bűnügyi vizsgálati (nyomozó) munka tükrében*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2003
- KOVÁCS Gyula: *A lopás nyomozása*. In: LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai jegyzetek és tanulmányok*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008, 1–77. oldal
- KOVÁCS Gyula: *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2011
- KOVÁCS Gyula: *A sorozat-bűncselekmények nyomozása. Glossa Iuridica* 2020/3–4, 215–238. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Kriminalisztikai alapkérdések. Glossa Iuridica* 2021/1–2, 183–197. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Nyomozás a gyakorlatban – A kezdeti lépésektől a nyomozás tervezéséig és szervezéséig. Magyar Bűnüldöző*, 2014/1–2, 20–37. oldal
- KOVÁCS Gyula: *Nyomozási alapismeretek*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2004
- KOVÁCS Lajos – BÓI László – GIRHINY Kornél: *Emberölések nyomozása*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019
- KOVÁCS Lajos: *Sorozatgyilkos nyomában – A Pándy-ügy*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2021
- LAKATOS János (szerk.): *Kriminalisztikai alapismeretek (Jegyzet)*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2005
- LAKATOS János (szerk.): *Krimináltaktika I.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2004
- LÓCZI Zsolt: *A rablás és a kifosztás nyomozása*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2010
- MOLNÁR Erzsébet: *A vállalkozáson belüli előnyomozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. Jogtudományi Közlöny* 2016/9, 458–468. oldal

- NAGY József: *A kriminálmetodika általános kérdései*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2007
- RUDAS György (főszerk.): *Kriminalisztika Különös Rész (Metodika) I. kötet*. Budapest, Belügyminisztérium Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1973
- TÓTH Éva – BELOVICS Ervin (szerk.): *A büntetőeljárás segédtudományai I.* Budapest, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, 2015
- WEINGART, Albert: *Krimináltaktik. Ein Handbuch für das Untersuchen von Verbrechen*. Leipzig, Duncker & Humblot, 1904

8.2. Internetes hivatkozások

- <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ii-m-szakiranyu-tovabbkezesi-szak> (2021.06.22.)
- <https://ajk.kre.hu/index.php/bunugyi-szakjogasz-ii-m-szakiranyu-tovabbkezesi-szak> (2021.06.23.)
- <https://aztmondjak.hu/csak-tiszta-forrasbol-bartok-bela-a-kilenc-csodaszarvas/> (2021.06.04.)
- <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/4f3a53e3-3b51-4e87-9955-de21b87c6c58> (2021.06.09.)
- <https://www.jogiforum.hu/publikaciok/1115> (2021.06.04.)
- <https://www.nszkk.gov.hu/forenzikus-szakszotar/D> (2021.06.08.)
- <https://www.youtube.com/watch?v=jsX918f9A3g> (2021.06.04.)